

Prosjektrapport nr. 11/2005

“Rustet for fritid”

Følgerevaluering av et prosjekt i Kristiansand
kommune for rehabilitering av rusavhengige

- erfaringer fra et utvalg deltakere og aktører

Trond Stalsberg Mydland

“Rustet for fritid”

Følgeevaluering av et prosjekt i Kristiansand
kommune for rehabilitering av rusavhengige

- erfaringer fra et utvalg deltakere og aktører

Trond Stalsberg Mydland

Tittel **“Rustet for fritid”**. Følgeevaluering av et prosjekt i Kristiansand kommune for rehabilitering av rusavhengige – erfaringer fra et utvalg deltakere og aktører i prosjektet

Forfatter Trond Stalsberg Mydland

Rapport Prosjektrapport nr. 11/2005

ISBN-nummer

ISSN-nummer 0808.5544

Trykkeri Agderforskning

Pris 130 kr.

Bestillingsinformasjon

Utgiver

Agderforskning
Serviceboks 415,
N-4604 Kristiansand

Telefon 38 14 22 00
Telefaks 38 14 22 01
E-post post@agderforskning.no

Hjemmeside <http://agderforskning.no>

Forord

Denne evalueringen omhandler erfaringer fra et utvalg deltakere og aktører som har vært tilknyttet Kristiansand kommunes prosjekt Rustet for fritid. Siktemålet med evalueringen har vært å belyse prosjektet gjennom innblikk i hvordan disse deltakerne og aktørene forteller om deres personlige erfaringer fra prosjektet.

Vi ønsker å takke alle deltakere, prosjektmedarbeidere, tilretteleggere og bestillere som i forbindelse med evalueringen av prosjektet Rustet for fritid har bidratt med erfaringer fra prosjektet.

Desember 2005
Trond Stalsberg Mydland

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
INNHOLDSFORTEGNELSE	II
1 PROSJEKTET RUSTET FOR FRITID	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Prosjektets fremgangsmåte	3
2 EVALUERINGEN	7
2.1 Evalueringsmodell og valg av metodisk tilnærming	7
2.2 Problemstillinger i evalueringen	8
2.3 Utvalg og rekruttering	10
2.4 Intervjuene	11
2.5 Evalueringens utforming	13
3 DELTAKERERFARINGER	15
3.1 Deltakerne i prosjektet	15
3.2 Første kontakt med prosjektet	16
3.3 Om kartlegging og valg av aktivitet	17
3.4 Oppstart i aktivitet	18
3.5 Forventninger til prosjektet	19
3.6 Perspektiver på prosjektet	19
3.7 Informasjon - evaluering	20
3.8 Oppfølging	21
3.9 Sosial deltakelse i aktiviteten	22
3.10 Betydning	23
3.11 Noen oppsummeringer	25
4 ERFARINGER FRA AKTØRER I PROSJEKTET	29
4.1 Prosjektmedarbeiderne	29
4.2 Tilretteleggere i frivillige organisasjoner	37
4.3 Bestillere av nye deltakere inn i prosjektet	41
5 PROSJEKTET SOM OPPFØLGINGSTILTAK	47
5.1 Forventninger og oppfølging	47
5.2 Prosjektets betydning og nettverksutvikling	48
5.3 Frivillige organisasjoner og tilretteleggerne	49
5.4 Individuell tilpasning og medbestemmelse	50
5.5 Informasjon og evaluering	51
5.6 Sosiale roller og nettverk	51
5.7 Avslutning: Videreutvikling av metoden	52
LITTERATURLISTE	55
FOU INFORMASJON	56

1 Prosjektet Rustet for fritid

Innledningsvis presenteres her bakgrunn for prosjektet Rustet for fritid, metoden Fritid med bistand, målgrupper og organisering av prosjektet. Dette vil være grunnlagsinformasjon for evalueringsmaterialet som følger i de neste kapitlene.

1.1 Bakgrunn¹

Prosjektet Rustet for fritid² startet opp 20. august 2003, og skal avsluttes 31. desember 2005. Sentralt i prosjektet Rustet for fritid står metoden Fritid med bistand (FmB). Metoden FmB bygger på metodikken i metoden Arbeid med bistand, og ble utviklet i 1998 for å "... arbeide for å sosialt inkludere mennesker på en måte som gir dem en verdsatt rolle i fellesskap med andre på ulike arenaer" (Christensen og Midtsundstad 2002).

I prosjektet Fritid med bistand ønsket Kristiansand kommune å prøve ut metoden i arbeidet med å inkludere mennesker med ulike funksjonshemninger og bistandsbehov i ordinære fritidsorganisasjoner. Arbeidsmetoden i det nye prosjektet Rustet for fritid bygger direkte på metoden FmB, som delvis ble videreutviklet i det foregående prosjektet Fritid med bistand.

For utfyllende informasjon om metoden vises til blant annet til brukerevalueringen "Det lille ekstra" (Mydland 2004), og sluttrapporten fra prosjektet (Midtsundstad 2004).

I rehabilitering av mennesker med rusavhengighet ønsket Kristiansand kommune også å prøve ut metoden FmB som del av en tiltakskjede ved rehabilitering av rusavhengige. Dette arbeidet ble organisert som prosjektet Rustet for fritid, og har vært et samarbeidsprosjekt mellom Kristiansand sosialkontor, Ung etat, RISK³, helseenhetene og barnevernet. Prosjektet har også vært knyttet opp mot rus- og fattigdomssatsingen i Kristiansand kommune. Hensikten med prosjektet har blant annet vært å formidle kompetanse og skape gode organisatoriske løsninger for bruk av metoden FmB overfor

¹ Informasjon i dette avsnittet er blant annet hentet fra prosjektets sluttrapport (som er under utarbeiding), Midtsundstad mfl. 2005 og Mydland 2004.

² Prosjektets opprinnelige benevnelse er "Inkludering av rusavhengige i ordinære fritidsorganisasjoner". I omtale, praksis og profilering har imidlertid prosjektet i all hovedsak vært omtalt som "Rustet for fritid". I denne evalueringsrapporten har vi valgt å benytte benevnelsen "Rustet for fritid".

³ RISK: Ressurs i sentrum Kristiansand.

målgruppen. Gjennom metoden ønsket man å følge opp mennesker med rusrelaterte problemer på en måte som styrket muligheten for deltakelse i fritidsaktiviteter. I løpet av prosjektperioden har prosjektet også i tiltakende grad fokusert hvor viktig den enkelte deltaker selv er i arbeidet med å oppnå inkludering i sosiale fellesskap. Prosjektet har også arbeidet med å utvikle et teorigrunnlag for metoden, blant annet gjennom fokusering og innplassering i tradisjoner tilknyttet empowerment (for utfyllende informasjon om dette, se Midstundstad 2005, Midstundstad m.fl. 2005).

Prosjektet var ved oppstart organisatorisk plassert i prosjektavdelingen i helse- og sosialsektoren i Kristiansand kommune. Etter organisatoriske endringer i Kristiansand kommune våren 2005 ble prosjektet direkte tilknyttet Helse- og sosialdirektøren.

Prosjektet baserer seg på økonomisk støtte fra Sosial- og helsedirektoratet og egenfinansiering fra bestillerenhetene i Kristiansand kommune som benytter prosjektet. Opprinnelig var prosjektet basert på en 50/50 fordeling gjennom statlige midler og egenfinansiering fra kommunen. Underveis har kommunen ønsket å øke antall personer som skal få et vedtak om bruk av *Rustet for fritid* som et alternativt til bruk av tradisjonelle støttekontakter, slik at den samlede kommunale egenandelen i praksis blir vesentlig større.

Ved prosjektoppstart var målgruppen i prosjektet personer som er i legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Sosial- og helsedirektoratet har bevilget øremerkede tilskudd til prosjektet for deltakere i LAR. Denne hovedmålgruppen har i løpet av prosjektet blitt utvidet til å gjelde alle innbyggere over 15 år som enten står i fare for å bli, eller som er rusavhengige. Selv om målgruppen har blitt utvidet, har personer som er i LAR hele veien vært en prioritert gruppe. Denne følgeevalueringen vil fokusere to hovedkategorier deltakere i prosjektet; deltakere i LAR og deltakere som er rekruttert inn i prosjektet gjennom barnevernstjenesten.

Prosjektet har som siktemål å utvikle et mer individuelt orientert tjenestetilbud for personer i målgruppen som toner ned mer sektorielle etatsinndelinger. Dette har vært søkt oppnådd gjennom et tett samarbeid med et stort spekter frivillige organisasjoner.

Noen overordnede effektmål for prosjektet er i prosjektdirektivet beskrevet slik:

- Risikoutsatt ungdom med rusrelaterte problemer loses inn i ordinære fritidsorganisasjoner etter eget valg
- Mennesker med rusavhengighet gis muligheten til å få en verdsatt sosial rolle i et varig nettverk.
- Rusavhengige oppnår ordinært fellesskap i fritidsorganisasjoner under og etter rehabilitering.

Prosjektet er bemannet med en prosjektleder som har fulgt prosjektet fra oppstarten i august 2003. Utover prosjektleder er antall medarbeidere begrenset til tre personer i deltidsstillinger, som hver representerer ulike oppfølgingsenheter (barnevern, RISK, helsetjeneste). De tre prosjektmedarbeiderne har arbeidet i prosjektet i perioden januar 2004 til desember 2005⁴.

Kristiansand kommune har allerede sidestilt metoden FmB med den mer tradisjonelle bruken av støttekontakter. Og det er vedtatt at metoden skal inngå som ordinært tjenestetilbud for alle målgrupper i kommunen f.o.m. 1. januar 2006.

1.2 Prosjektets fremgangsmåte

Prosjektet Rustet for fritids presenterer en arbeidsmetode som i grove trekk kan oppsummeres som en handlingskjede med følgende hovedpunkter (Midtsundstad mfl. 2005)⁵:

1. Et uforpliktende informasjonsmøte med den potensielle deltakeren
2. Kartlegging av deltakerens drømmer, interesser, ønsker og erfaringer.
3. Kartlegging av aktuelle fritidsaktiviteters innhold
4. Gjøre valg av fritidsaktivitet
5. Lage en plan for inkluderingen hvor forventninger avklares.
6. En person i fritidsaktiviteten får oppgaven som tilrettelegger.
7. Tiltaket evalueres jevnlig.

Dette er handlingskjeden slik den fremstilles av prosjektet. Det uforpliktende informasjonsmøtet vil her fungere som en avklaring for deltakelse i prosjektet. Den potensielle deltakeren og en prosjektmedarbeider møtes for å kom-

⁴ I tillegg var en prosjektmedarbeider tilsluttet prosjektet i en kortere periode.

⁵ Samt fra prosjektets sluttrapport (som er under utarbeiding)

me frem til om prosjektet Rustet for fritid vil være et mer passende alternativ enn bruk av støttekontakt. Et eventuelt tilbud om deltakelse i Rustet for fritid gis deretter som vedtak om støttekontakt etter Lov om sosiale tjenester eller Barnevernsloven.

I den påfølgende kartleggingen av deltakerens drømmer, interesser, ønsker og erfaringer søker prosjektmedarbeideren å bidra til å frembringe hvilken fritidsaktivitet som kan være mest aktuell for deltakeren. Sentralt her vil være å drøfte ulike aktiviteter og identifisere deltakerens foretrukne ønsker.

I kartleggingen av aktuelle fritidsaktiviteter innhenter prosjektmedarbeideren nærmere informasjon om aktiviteten, foreningen, laget, o. l. Kartleggingen vil ta for seg elementer som alder og kjønn på andre i fritidsaktiviteten, mulighetene for sosialt samvær innen og utover aktiviteten, samt sider ved aktiviteten som kan være aktuelt for deltakeren.

Neste steg i arbeidskjeden vil være å velge fritidsaktivitet. Prosjektmedarbeideren har nå innhentet informasjon om en eller flere aktuelle aktiviteter, og deltakeren informeres om alternativet/alternativene. Det er deltakeren selv som skal velge, men prosjektmedarbeideren vil fungere som veileder og diskusjonspartner i valgprosessen.

Etter valg av fritidsaktivitet legger deltakeren og prosjektmedarbeideren en plan for inkluderingsprosessen, og det etableres en avtale med en person som er sentral aktør i den valgte fritidsaktiviteten. Denne personen får rollen som tilrettelegger for deltakerens inkluderingsprosess i fritidsaktiviteten.

De enkelte deltakernes inkluderingsprosess skal jevnlig evalueres for å vurdere om planen forløper som tiltenkt.

Denne arbeidsmetoden har sitt utgangspunkt i metoden som ble benyttet i det tidligere prosjektet Fritid med bistand i Kristiansand kommune. Prosjektet fritid med bistand søkte å oppnå inkludering av deltakere i fritidsaktiviteter, og var rettet inn mot målgruppen innbyggere med ulike funksjonshemming-er.

I prosjektet Rustet for fritid er metoden fra Fritid med bistand tatt med som metode, men er samtidig justert og tilpasset de nye målgruppene i det nye prosjektet. Disse endringene ble dels innarbeidet ved oppstart av Rustet for fritid, og dels innarbeidet i løpet av perioden prosjektet har utviklet seg.

Denne evalueringen omhandler ikke en komparasjon av arbeidsmetoden slik den har fremstått i de to prosjektene. Nærmere informasjon om metodens utvikling kan blant annet finnes i mastergradsoppgaven *Tillit, mestring og selvoppfatning* (Midtsundstad 2005), artikkelen *Fra drøm til virkelighet* (Midtsundstad mfl. 2005) og evalueringsrapporten "*Det lille ekstra*" (Mydland 2004).

2 Evalueringen

Dette tiltaket bygger på en ny metodisk tjenesteutforming for personer med rusrelaterte problemer, og Kristiansand kommune ønsket allerede ved oppstart av Rustet for fritid å legge til rette for en evaluering av prosjektet. Kommunen ønsket i den sammenheng en følgeevaluering som kunne *fokuse* *erfaringene til deltakerne i målgruppen*, og hvor *deltakererfaringer kunne implementeres i tiltaksutviklingen* underveis i prosjektet. Følgeevaluering vil i denne evalueringen svare til et ønske om å dokumentere prosjektet Rustet for fritid gjennom å systematisk innhente erfaringer og perspektiver på tiltaket fra et utvalg aktører som inngår i prosjektet.

Agderforskning ble engasjert som følgeevaluator i dette arbeidet. Et viktig siktemål ved evalueringsoppdraget har derfor vært å frembringe og formidle erfaringer fra deltakere og andre aktører i prosjektet, mens prosjektet Rustet for fritid har vært i arbeid. Konkret har dette bestått i å presentere datamateriale og analyser for prosjektleder og prosjektmedarbeiderne på to dagsseminarer i løpet av 2005.

Siktemålene med seminarene har vært at de som arbeider i prosjektet får tilgang til erfaringene fra deltakere og andre aktører, for derigjennom å kunne videreutvikle tiltaket underveis i prosjektperioden. Evaluator har ikke deltatt i valg av endringer, og prosjektets innhold og utforming har vært de prosjektansattes ansvar alene. På grunn av rekrutteringsvansker til oppfølgingsintervjuer med informanter i deltakerkategorien, har evaluator heller ikke hatt anledning til å identifisere deltakeres erfaringer med eventuelle endringer i prosjektets innhold og utforming.

2.1 Evalueringsmodell og valg av metodisk tilnærming

Denne evalueringen er avgrenset til å omhandle hvordan prosjektet erfares av et utvalg deltakere, tilretteleggere og bestillere av tiltaket. I tillegg omhandler evalueringen prosjektmedarbeidernes erfaringer med å arbeide i prosjektet.

Utgangspunktet for evalueringen har vært et ønske om å belyse et knippe problemstillinger som tar utgangspunkt i deltakeres erfaringer med tiltaket. Problemstillingene ble satt opp som siktemål for evalueringen – før evalueringsarbeidet tok til. Disse problemstillingene utgjør således en formell målestokk for denne evalueringen. Gjennom problemstillingene fremgår det at det er deltakeres forventninger, erfaringer og endringsopplevelser som søkes

belyst for å vurdere tiltaket. Hensikten er altså å beskrive hvordan prosjektet har fungert for ulike deltakere.

Et viktig siktemål har også vært å dokumentere erfaringer som kan ha lærings og overføringsverdi for liknende tiltak. I tillegg har vi ønsket å frembringe et materiale gir mulighet for innblikk i hvordan deltakerne og ulike aktører selv erfarer og formidler informasjon om prosjektet. I evalueringen er derfor datamaterialet gitt en stor plass, selv om evalueringens rammer ikke har gjort det mulig å inngående drøfte alt dette datamaterialet.

For å belyse tiltaket har evaluator også valgt å oppjustere omfanget av andre aktører i prosjektet som informanter i evalueringen. Dette fordi disse aktørene har kunnet gi viktige bidrag til å belyse tiltakets form og funksjon. En annen årsak til denne oppjusteringen er også vansker med å rekruttere tilstrekkelig mange informanter i deltakerkategoriene for et oppfølgingsintervju etter deres avslutning av prosjektdeltakelse. Disse rekrutteringsvanskene har gjort det vanskelig å systematisk vurdere hvordan deltakelsen har forløpt fra og med oppstart til og med avslutning av prosjektdeltakelse.

Evalueringsmodellen består således av en drøfting av *realistisk* oppsatte problemstillinger og *målfri* evaluering (Krogstrup 2003). For det første vil tiltaket evalueres i henhold til problemstillingene for evalueringen (realistisk). I tillegg evalueres tiltaket ut fra de ulike utgangspunkt, forventinger, erfaringer og endringer hos ulike deltakere og aktører i tiltaket (målfri).

Evalueringen har hatt behov for å benytte metoder som gir rom for fleksibilitet og variasjon i innhenting av data, blant annet for å få mulighet til å tilpasse datainnhenting til informantenes behov og situasjon. Evalueringen er gjennomført som en kvalitativ studie, og vi har benyttet enkeltintervjuer, tematiske fokusgruppeintervjuer og dagsseminarer som metoder.

I siste kapittel av denne rapporten vil deltakernes og andre aktørers erfaringer med prosjektet drøftes i forhold til evalueringens problemstillinger.

2.2 Problemstillinger i evalueringen

Ved oppstart av evalueringen ble det satt opp noen hovedproblemstillinger og underproblemstillinger som evalueringen skulle forsøke å gi svar på. Problemstillingene er utledet fra et overordnet spørsmål om det valgte tiltaket Rustet for fritid og derigjennom bruken av metoden Fritid med bistand,

gjør Kristiansand kommune bedre i stand til å gi et oppfølgingstilbud til personer over 15 år som står i fare for å bli, eller er rusavhengige.

Hovedproblemstillinger

- 1) Hvilke erfaringer og opplevelser har deltakere, tilretteleggere og prosjektmedarbeidere med prosjektet Rustet for fritid som oppfølgingstiltak for rusavhengige personer som er under LAR-behandling?
- 2) Opplever deltakerne i prosjektet samsvar mellom forventninger og resultater i deltakelsen ?

Underproblemstillinger

- Innfrir prosjektet målgruppens forventninger til oppfølging fra tjenesteyter/ tilrettelegger?
- Hvilken betydning tillegges prosjektet hos den enkelte deltaker, og bidrar prosjektet til større kunnskap og bevissthet om deltakernes egne muligheter for nettverksutvikling?
- Hvordan håndterer de ulike frivillige organisasjoner sin deltakelse i prosjektet?
- I hvilken grad ivaretar prosjektet aspekter som individualisert tjenestetutforming, informasjon til deltakerne, og evaluering av tjenestetilbudet for den enkelte deltaker?
- Hvordan opplever deltakerne muligheten for medbestemmelse i tiltaksutviklingen?
- Hvordan kan prosjektets utforming og metodisk fremgangsmåte videreutvikles i forhold til denne spesifikke, og andre relevante, målgrupper?
- I hvilken grad lykkes prosjektet i å gi deltakerne et tilbud om sosial inkludering, og har deltakelsen betydning for andre livsarenaer som arbeid, skole, hushold, etc.

- Hvilke rollemønstre synliggjøres hos prosjektets ulike aktører, og i hvilken grad får deltakerne mulighet til å utvikle en verdsatt sosial rolle i et varig nettverk?

I utformingen av evalueringen og ved gjennomføring av de ulike intervjuene i evalueringen har temaene som omhandles i problemstillingene stått sentralt. I møtet med ulike informantkategorier har evaluator hatt som siktemål at intervjuene skulle gi kunnskap om ulike aktørers perspektiver og erfaringer som kan belyse problemstillingene.

2.3 Utvalg og rekruttering

I arbeidet med å gjennomføre både en realistisk og målfri evaluering av tiltakets virkninger har vi gjort et kvalitativt utvalg blant aktører i prosjektet. Vi har rekruttert informanter blant ulike aktører som anses sentrale i prosjektet. Dette innebærer informanter blant prosjektdeltakere i LAR (LAR-deltakere), prosjektdeltakere fra barnevernet (BV-deltakere), prosjektmedarbeidere, bestillere av nye deltakere inn i prosjektet og tilretteleggere i ulike frivillige organisasjoner. I intervjuene med BV-deltakerne deltok også to foresatte for to av informantene.

Utvalgskategoriene som er intervjuet:

- a) LAR-deltakere. 6 førstegangsintervjuer, 4 oppfølgingsintervjuer (4 menn, 2 kvinner)
- b) BV-deltakere. 3 førstegangsintervjuer, 1 oppfølgingsintervjuer (2 jenter, 1 gutt, 2 foresatte)
- c) Prosjektmedarbeidere. 3 intervjuer (2 menn, 1 kvinne)
- d) Bestillere av nye deltakere inn i prosjektet. 3 intervjuer (3 kvinner)
- e) Fokusgruppeintervju med tilretteleggere i ulike frivillige organisasjoner (4 menn, 2 kvinner)

Utvalget ble fastsatt ut fra en målsetting om å etablere en sammensetning som kunne representere ulike perspektiver og ulike ståsteder hos ulike deltakere og aktører i prosjektet. Prosjektmedarbeiderne ble gitt informasjon om etter hvilke kriterier evaluator ønsket informanter til evalueringen. Kriterier her variasjon i kjønn, oppstartstid i prosjektet, deltakere som prosjektmedarbeiderne mente de hadde lykket med, og deltakere det hadde vært vanskeligere å arbeide overfor.

Det var med andre ord et siktemål at utvalget skulle gjenspeile deltakere med ulik erfaring med prosjektet. Evaluator fikk etter hvert en liste på aktuelle in-

formanter i de ulike aktørkategoriene som fylte de kriterier utvalget skulle ha. Evaluator valgte deretter ut et utvalg informanter på bakgrunn av disse listene.

Den videre rekrutteringen av informanter i denne evalueringen har dels vært krevende. Forespørsler og avtaler om intervju ble i stor grad gjort over telefon. Mange av informantene har rett og slett vært vanskelige å nå på denne måten. De har gjerne operert med ulike telefonnumre, og i ulik grad vært tilgjengelige over tid. Etter hvert oppnådde vi avtaler om et førstegangsintervju med seks LAR-deltakere og tre BV-deltakere. Dette var i tråd med antallet vi hadde planlagt å intervju i denne evalueringen.

Da vi skulle gjennomføre et oppfølgingsintervju et halvår senere, ble det imidlertid vanskelig å få tak i mange av informantene for et nytt intervju. To deltakere fikk vi rett og slett ikke tak i, to hadde flyttet og fant det vanskelig å stille til et nytt intervju. I runden med oppfølgingsintervjuer endte vi derfor opp med å kun intervju 5 av 9 opprinnelige informanter. Som en følge av dette har vi i evalueringen gått bort fra en opprinnelig plan om å drøfte endringer med fokus på datamateriale fra førstegangsintervjuer og oppfølgingsintervjuer.

Det viste seg også at flere av oppfølgingsintervjuene ikke frembrakte så mye ny informasjon som vi hadde håpet på. Ved planlegging av evalueringen ønsket vi å intervju 8-9 deltakere da de startet opp deltakelsen, for deretter å intervju dem igjen et halvt års tid senere. Rekrutteringsvanskene gjorde imidlertid at vi ikke klarte å oppnå avtale om intervju med informanter etter denne planen. Som nevnt falt 4 av oppfølgingsintervjuene bort, i de fem oppfølgingsintervjuene vi fikk gjennomført, har vi imidlertid tilstrebet å frembringe informasjon som kan si noe om hvordan prosjektdeltakelsen har forløpt.

I evalueringens videre fremstilling er derfor datamaterialet fra begge intervjurundene med deltakere gitt en mer enhetlig fremstilling. Der vi eksplisitt har funnet vesentlig ny informasjon i andregangsintervjuene, benevnes dette i presentasjonen av datamaterialet.

2.4 Intervjuene

Alle intervjuene har vært kvalitativt orientert. Problemstillingene for evalueringen har dannet grunnlaget for en liste med punkter som har vært tatt opp

med informantene. Lengden på intervjuene har variert. Gjennomsnittlig lengde på intervjuene har vært ca. 11/2 timer.

Intervjuene har hatt litt ulik karakter, og følgende oppsett gir en oversikt over de ulike intervjuene i evalueringen:

Førstegangsintervjuene (enkeltintervjuer) med deltakerne i prosjektet har tematisk dreid seg om hvordan de kom i kontakt med prosjektet, hvilke forventninger de har (ev. hatt) til deltakelsen, hvilken informasjon og fremdriftsperspektiver de har blitt forespeilet, hvordan deltakelsen har forløpt så langt, hvilke endringer deltakelsen kan ha hatt, og hvordan de ser for seg den videre prosjektperioden vil forløpe, m.m. Førstegangsintervjuene har vært gjennomført hjemme hos deltakere, på stedet for selve fritidsaktiviteten, på kafé og på kontoret hos evaluator.

Oppfølgingsintervjuene (enkeltintervjuer) med deltakerne i prosjektet har i tillegg tatt opp betydningen av deltakelsen, i hvilken grad tilbudet har svart til forventningene, hvilke endringer de eventuelt opplever etter prosjektdeltakelse, hvilke videreutviklingsperspektiver de har på prosjektet som tiltaksform, m.m. Oppfølgingsintervjuene har vært gjennomført på samme arenaer som førstegangsintervjuene, samt et telefonintervju.

Gjennom *enkeltintervjuer* med prosjektmedarbeiderne har vi dels ønsket å få informasjon som kunne danne basis for en vurdering av prosjektets utforming, utgjøre grunnlagsinformasjon i øvrige intervjuer med prosjektdeltakere, og gi viktige innspill til tematiske felt som kan fokuseres i dagsseminarer med prosjektarbeiderne. Enkeltintervjuene med prosjektmedarbeiderne har vært gjennomført på deres arbeidsplass og på kontoret til evaluator.

Gjennom *tematiske fokusgruppeintervju* med deltakende frivillige organisasjoner har vi fokusert på rollen som tilrettelegger, erfaringer med deltakelse, hvordan veiledning og evaluering har vært fulgt opp, m.m. Fokusgruppeintervjuet ble gjennomført hos evaluator.

Intervjuer med bestillere av nye deltakere inn i prosjektet har vært utført for å få informasjon om deres erfaringer som formidler av tiltaket, samarbeid med prosjektet og deltakere, samt gi perspektiver på hvordan de erfarer prosjektets arbeidsmåte og innhold. Intervjuene med bestillere ble gjennomført hos evaluator, på bestillers arbeidsplass og et telefonintervju.

To *dialogseminarer* er gjennomført som ”arbeidsmøter” hvor evaluator har presentert datamateriale underveis i evalueringen, og prosjektleder og pro-

sjeiktmedarbeiderne har vurdert endringsmuligheter i prosjektets forløp. Hensikten med dialogseminarene har vært at kunnskapen som utvikles gjennom intervjuer med deltakerne og analyse av datamaterialet formidles til tjenesteutøverne på et tidligst mulig stadium, slik at kunnskapen kan anvendes konkret i det løpende prosjektarbeidet. Dialogseminarene har vært gjennomført i etterkant av hver av de to intervjufasene med deltakere i målgruppen. Dialogseminarene har vært lokalisert hos evaluator.

2.5 Evalueringens utforming

Evalueringen har blitt utformet på en måte som skal forhindre at personidentifiserende opplysninger fremkommer. Prosjektleder for evalueringen har også underskrevet taushetserklæring i Kristiansand kommune. Intervjudeltakerne har gitt samtykke til deltakelse (for deltakere under 18 år har foresatte samtykket til deltakelse), og blitt informert om at det er frivillig å delta.

Intervjudeltakerne er også gjort oppmerksom på at de kan kreve godkjenning av intervjuutskriftene. En informant ønsket å godkjenne intervjuutskriften før materialet ble benyttet. Da materialet skulle forelegges informanten, klarte vi imidlertid ikke å oppnå kontakt med personen. Informasjon fra dette intervjuet er derfor utelatt i denne evalueringen. Ingen øvrige intervjudeltakere har krevd godkjenning av intervjuutskriften, så lenge personidentifiserende fortellinger unngås i rapporten.

Det har hele tiden vært et viktig siktemål at denne evalueringen skal ha et hovedfokus på brukererfaringer. Intervjumateriale fra deltakere og øvrige aktører i prosjektet er derfor gitt en stor plass i denne evalueringen, og vil bli fremstilt i *kapittel 3* og *kapittel 4* i denne rapporten. Det har vært et bevisst siktemål å frembringe et stort materiale fra intervjuer med de ulike aktørene i prosjektet, og mye av arbeidet med evalueringen har vært fokusert rundt å vise spennvidden av innhold og aktører i prosjektet. Evalueringen har derfor et prioritert fokus på empirisk materiale, og har i mindre grad hatt anledning til å fokusere teoretisk analysearbeid. I *kapittel 5* i rapporten blir informantenes erfaringer vurdert i forhold til evalueringens problemstillinger.

Avgjørende i dette valg av fremstillingsform har også vært betydningen empirisk materiale kan ha for leserne. Det har vært viktig å gjøre evalueringsrapporten tilgjengelig for flest mulig lesere, og vi håper at vår fremstillingsform bidrar til en rapport som er av interesse både for informanter, praktiskere, prosjektdeltakere, ildsjeler i frivillige organisasjoner og andre.

Alle informanter i evalueringsprosjektet vil få tilsendt denne evalueringsrapporten.

3 Deltakererfaringer fra prosjektet Rustet for fritid

Vi har tidligere presentert noen problemstillinger som denne evalueringen forsøker å besvare (side 9). Likeledes har vi gjengitt noen grove hovedtrekk ved prosjektets arbeidsmetode (side 3). Etter å ha vurdert datamaterialet i forhold til problemstillingene og prosjektets arbeidsmetode, har vi kommet frem til noen kategorier som vi nå vil presentere datamaterialet i.

Datamaterialet fremstilles her som kategoriserte empiriske utsagn fra intervjuene med et utvalg aktører i prosjektet og vil følges av kommentarer fra evaluator. I siste kapittel vil vi drøfte materialet opp mot problemstillingene for evalueringen.

3.1 Deltakere i prosjektet

I følgende presentasjon av deltakererfaringer vil vi henwise til hvilken informantkategori utsagnene stammer fra. For å ivareta anonymiseringshensyn har vi valgt å kun operere med de to kategoriene (LAR) og (BV). Kategorien LAR vil bety at utsagnet stammer fra en informant som er rekruttert innen *målgruppen personer som er i legemiddelassistert rehabilitering*, mens kategorien BV svarer til en informant som er rekruttert innen *målgruppen deltakere fra barnevernet*. Førstegangsintervjuer er markert med tallet 1, mens andregangsintervjuer er markert med tallet 2. (For eksempel LAR1, BV2):

Deltakerne vi har intervjuet i dette prosjektet beskriver å være i ulike livssituasjoner. Noen har flere års erfaring med å være i LAR, mens andre har startet opp behandlingen for ikke så lenge siden. Eksempler på hvordan de betegner livssituasjonen og det å være i LAR har vært:

Må ha noe å henge fingrene i. Sitter mye og ser på tv, men blir jo lei av det vet du (LAR1).

Har problemer med store folkemengder. Fått forespørsel om å være med i ei sånn gruppe, men jeg snur når jeg kommer ned dit. Går igjen. Bare tanken, sitte rundt og åpne seg for folk liksom (LAR1).

Det er jo litt rart det der. Noen kan nesten glemme at de går på metadon, andre kan legge opp hele livet rundt metadonen og bivirkningene. Da blir det den smørja. De det går bra med vil jo ikke stå frem som metadonbrukere heller... (LAR2).

Selv det lille utvalget vi har snakket med i denne følgeevalueringen har ulike perspektiver på hvordan livssituasjonen fortøner seg. I utvalget er det både informanter som tilbringer mye av tiden for seg selv, og det er informanter som lever i parforhold og er i arbeid. Et trekk som er gjennomgående for flere av deltakere i LAR er behovet for å ”fylle hverdagen” med aktiviteter og sosiale nettverk. Flere betegner det å begynne på metadon som en meget stor endring i hverdagslivet. Tidligere gikk mye av tiden med til å skaffe rusmidler, og resten av tiden forsvant i rusen, slik en informant betegnet det. Behovet for å bryte med tidligere sosiale nettverk i rusmiljøet og vanskene med å etablere nye nettverk med ”nøkterne” venner er vanskelig for flere av informantene.

3.2 Første kontakt med prosjektet

Det varierer en del hvor lenge deltakerne har vært med i prosjektet. I intervjuene ønsket vi å høre om hvordan deltakelsen opprinnelig startet. Vi var opptatt av å få informasjon om hvordan de kom i kontakt med prosjektet, eventuelt ble søkt inn, og hvordan det første møtet med prosjektmedarbeiderne hadde vært.

Vi kom i kontakt med Rustet for fritid via BUP [Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk] (BVI).

For meg har [Navn på prosjektmedarbeider] hatt veldig stor betydning i mange år (LARI).

Jeg har tenkt litt på det der. Vet ikke helt når vi hadde det første møtet om Rusta for fritid, det glir litt inn i hverandre (LARI).

Flere av deltakerne hadde vansker med å huske helt hvordan det hele startet. Utsagnene ovenfor viser litt av dette spennet. En av deltakerne fra barnevernet nevnte at kontakten ble etablert via BUP, og at en person der hadde ringt til prosjektmedarbeider, som deretter raskt kom på besøk hjemme og informerte om Rustet for fritid. For de andre to deltakerne fra barnevernet var det litt vanskeligere å skille helt hvordan det startet, og henviste til at perioden rundt oppstart var såpass turbulent at det var vanskelig å skille helt hva som skjedde når.

Deltakerne fra LAR kom i kontakt med prosjektet på ulike måter. Noen mente de hadde blitt rekruttert inn i prosjektet etter å ha kjent prosjektmedarbeider(e) fra tidligere. Men også blant LAR deltakerne var det gjerne vanskelig å huske konkret hvordan og når den første kontakten med prosjektet kom i stand.

3.3 Om kartlegging og valg av aktivitet

Etter første møte og avklaring av om deltakelse var aktuelt, har deltakerne sammen med prosjektmedarbeiderne gått i gang med å finne frem til hva som kan passe den enkelte deltaker. Informantene forteller her om hvordan denne fasen i prosjektet erfares:

Så sa han: "Hvis du kunne tenke deg det du drømmer mest om?" (BVI).

Tror jeg gjorde veldig lurt i det valget jeg gjorde (LAR1).

Det er viktig for meg at det ikke er et opplegg du skal passe inn i. Det har vært viktig for meg at det er noe som tilpasses hva som passer for meg. Man får mer eiefølelse. Om det var et tilbud hvor en for eksempel skulle der hver onsdag, ville det være lettere å droppe ut. Det blir mer forpliktelse når det er meg som har sagt at jeg vil ha det sånn. Det er bra, for jeg tror nok alle synes det er veldig gøy med en gang, men så får en sånn, "åh", har litt sammenheng med rus, å bli stimulert med en gang...(LAR1).

Var ikke noe sånt at jeg måtte finne ut noe med en gang, at jeg måtte hive meg på et eller annet. Åreit at jeg kunne bruke litt tid. Prøve ut litt forskjellig. Det var viktig å ha en slik lang periode i starten for å finne det som er riktig (LAR1).

Viktig at en velger noe en trenger, ikke bare det som er det høyeste ønsket. Tenke litt sånn, om det er sesongbetont?, om en kan holde på med det i hverdagen?, eller om det bare er en sjelden gang?. Derfor er det så viktig å bruke mye tid på kartleggingen (LAR2).

Jeg tror nok det viktigste er å kartlegge livssituasjonen. Det er viktigere enn det å leve ut en drøm. Det å finne ting som gir glede i hverdagen, det er absolutt nødvendig for mange som er med i LAR. Hvis en ikke har jobb eller familie, blir en veldig fort sittende. Det å få en god hverdag er noe av det viktigste. Må få en ny identitet, ikke bare være en eksmisbruker. Å bli noe nytt, lik som, se på seg selv som noe annet (LAR2).

Vi ser at bruk av tid, som kan føles frustrerende i forhold til forventinger, direkte og indirekte også kan oppleves som viktig for å finne frem til riktig aktivitet. Det å kunne bruke litt tid og det å kartlegge grundig oppleves som positivt av flere deltakere. Det at tilbudet om aktivitet tilpasses den enkelte deltakers ønsker, behov og drømmer argumenteres som viktig i forhold til forankring, forpliktelse og stabilitet. Spennet mellom det å realisere en drøm og det å etablere en hverdagsaktivitet er her viktig å avklare i forhold til hva som passer deltakeren best både i øyeblikket og videre inn i fremtiden.

Muligheten for medbestemmelse fremholdes også som positivt. At deltakeren selv kan vurdere hvordan realiseringen av en drøm eller aktivitet best kan gjennomføres, for deretter å selv velge hva man skal gå for, fremholdes som viktig.

3.4 Oppstart i aktivitet

Etter valg av aktivitet er tiden kommet for et første møte med fritidsorganisasjonen som er valgt som arena for deltakeren. Informantene forteller her om hvordan denne oppstarten erfares:

Begynte for syv – åtte uker siden, pluss minus. Var litt sånn første gangen vi skulle over; Da var vi nede og snakket med [Navn på tilrettelegger i organisasjonen]. Han fortalte at vi først skulle ned i hallen. Var nervøs første gangen. Uten han si hjelp til å backe opp, hadde det nok ikke gått. Har ikke prøvd meg på noe annet i løpet av de tre og et halvt årene. [siden oppstart på Metadon]. (LARI).

[Navn på prosjektmedarbeider] kom inn etter at jeg hadde snakket med [Navn på barneverneskurator]. Det var han [prosjektmedarbeider] som fikk meg inn på det. Vi hadde et møte med lederen der, pluss treneren (BVI).

Da vi kom ned dit første gangen så sa [Navn på prosjektmedarbeider]: ”Vi kommer fra kommunen”, - de trodde nok bare at jeg hadde nerveproblemer (LARI).

Den første gangen jeg var der nede, så var det bare den harde kjernen i klubben som var der. Da satt jeg alene, men da hadde jeg jo [Navn på prosjektmedarbeider] med. Hadde aldri turt å gå ned dit alene, prate med dem liksom ... Det var veldig viktig at [Navn på prosjektmedarbeider] var med i begynnelsen. Da kunne jeg føle meg trygg. Nå går jeg alene. Merker at det ikke er bare bare (LARI).

Det som går igjen blant flere informanter er betydningen av at prosjektmedarbeider var med på det første, eller de første, møtene med fritidsorganisasjonen. Noen av informantene sier også at de aldri har, eller aldri hadde turt å oppsøke en slik aktivitet på egenhånd. I intervjuene snakker informantene gjerne om at de har sosial angst, og at dette forhindrer dem fra å oppsøke sosiale arenaer. Det at de føler seg som annerledes, og at andre har fordommer mot ”rusmisbrukere” er også årsaker som nevnes i intervjuer.

3.5 Forventninger til prosjektet

Informantene har hatt ulike forventninger til hva prosjektet skulle medføre.

Hadde forventninger til prosjektet, trengte noe da. Nå har det gått åtte måneder (BV1).

Slik jeg har forstått det, så hjelper de i prosjektet meg med å komme i gang. Jeg hadde aldri fått gjort det uten prosjektet. For det første er det utstyret, det koster jo noen tusenlapper, og så er det det med motivasjonen for å komme seg i gang (LAR2).

Det gikk ganske lang tid..., det ble veldig lenge å glede seg. Men så har jeg også gjort andre ting, så jeg har ikke kjedet meg så mye (BV1).

Var veldig utålmodig etter å komme i gang, de skulle hivd seg fortere rundt (LAR1).

Han skulle jo passe på at jeg kom inn i klubben og de tingene, og det har jeg jo gjort (LAR1).

Det gikk lang tid til det ble avklart, men jeg er veldig fornøyd nå (BV1).

Forventninger er vanskelig å bedømme. Det vi kan forholde oss til er hvordan informantene sier de hadde forventninger til prosjektet og hva deltakelsen skulle medføre. Vi ser at forventninger til det å *komme i gang*, *komme inn* og *tid* er representert i intervjuene.

Også andre informanter har vært inne på at prosjektet ble forstått å skulle hjelpe deltakeren til å komme i gang med noe på fritida, og at dette skulle involvere en klubb, forening eller liknende. Men tid er den fellesnevneren som flest har opplevd som problematisk. At det har tatt lengre tid før de har kommet i gang, enn det de forventet i starten. Om det har vært problematisk eller ikke varierer. Noen har ment at for å komme frem til passende aktivitet har det vært viktig å bruke lang tid på, mens andre har uttrykt at man burde startet mye tidligere, eventuelt starte med noe i påvente av et mest mulig optimalt tilbud.

3.6 Perspektiver på prosjektet

Informantene formidler også perspektiver på prosjektet som helhet:

Dette fritidsprosjektet burde begynt tidligere. Stakkars de ungene som ikke har råd. Jeg hadde så vondt av ungene mine opp igjennom. Turer og lignende. Dette er første gangen vi får noe hjelp der økonomi er inne i bildet. Det er ikke noe en gjør med lett hjerte, - å søke barnevernet om støtte (BV1).

Det var veldig bra, det var et veldig koselig år. Men nå er det også mer press på tida, mer prøver og skolearbeid. Vet ikke om jeg orker å være med nå uansett, jeg har blitt litt mer aktiv på skolen nå (BV1).

Det har vært veldig greit å kunne styre selv når jeg skulle holde på med aktiviteten. Ikke ha det sånn fast. At det er så individuelt lagt opp er bra (LAR2).

At det var få å forholde seg til var bra. Det var sånn passe ansvar og jeg lærte mye. Jeg forstod det som at prosjektet dreide seg om at jeg skulle få noe å gjøre, få ansvar. Det var vanskelig i begynnelsen, jeg likte ikke [aktiviteten], men det ble bedre etter hvert, når jeg byttet til det andre. I starten hadde jeg lyst til å droppe hele greia (BV1).

Rustet for fritid dreier seg om å bli en del av en gjeng og ha det greit og være opptatt med noe. Ikke mer enn det (LAR1).

Jeg har bare positive ting å si om Rustet for fritid. Det er utrolig gøy (LAR1).

Det har vært veldig ålreit at de ikke har vært fokusert på pengene, de har aldri sagt at nå har vi brukt så og så mye på deg (LAR1).

Vi ser at prosjektet har vært etterlengtet som tiltak for barn som ikke har hatt foreldre med økonomi til å følge opp turer og aktiviteter som arrangeres. Fleksibiliteten og muligheten for å oppleve at deltakeren får ansvar, både i endringsvalg og økonomi, nevnes også som positive sider ved prosjektet. Vi ser også et eksempel fra den ene deltakeren fra barnevernet, hvor nettopp større fokus på skolearbeid gjør tid til aktiviteten mindre aktuelt.

3.7 Informasjon – evaluering

Informantene ble spurt om hvilken informasjon de har fått i forhold til hva prosjektet innebærer, hvor lenge de er deltakere i prosjektet og hvordan kontakt og evaluering av deltakelsen har vært mellom dem og prosjektmedarbeider.

Vet ikke helt åssen rolle de vil ha fremover. Men jeg forstår det slik at jeg skal få en tilhørighet til noe, og kunne fortsette medlemskapet etter Rusta for fritid (LAR1).

[Navn på prosjektmedarbeider] ringte innimellom og spurte (BV1).

Vet ikke helt åssen det fungerer, om han i klubben får noe penger, støttekontakten eller noe sånt, noe til de forskjellige ledd? Håper ikke det er noe som er tidsavgrenset, sånn som at ”nå overlater vi alt til deg”. Vet ikke hvordan det da blir med kostnadene (LAR1).

Hvis det tar slutt, da må jeg kanskje skaffe midlene selv, kanskje en ting jeg tror de ikke har tenkt så mye på (LAR1).

Sist var det gratis, vet ikke hvordan det er nå. Vet ikke. Hvis det koster noe må jeg kontakte [Navn på prosjektmedarbeider]. ... har ikke nevnt noe om det. Eller, [Navn på prosjektmedarbeider] nevnte noe om en konto som jeg kunne bruke, men ikke noe mer enn det (LAR2).

Vi hadde ikke noe avtale om hvor lenge det skulle vare. Jeg tror jeg er deltaker [enda]. Om ikke, så hadde det ikke forandret så veldig mye. Jeg har jo fortsatt stedet her, og prosjektet hjalp meg til å få satt i gang. Jeg merker ikke noe til prosjektet, vet ikke om det er et tidspunkt det er avsluttet. Jeg har ikke spurt heller. [Navn på prosjektmedarbeider] kan jo ha nevnt det. Det er heller ikke så viktig for meg. [Navn på prosjektmedarbeider] hadde nok vært mer konkret ved behov, vet jo at jeg spør hvis det er noe. Savner ikke at det skulle være mer konkret (LAR2).

Informantenes utsagn tyder på at det oppleves uklart hvor lenge prosjektdeltakelsen varer. Økonomiske faktorer er også et moment som fremholdes, hvordan deltakerne skal dekke økonomiske kostnader i aktiviteten når/om prosjektet ikke lengre bidrar økonomisk. Et generelt inntrykk fra informantene er at det ikke eksisterer klare oppfatninger på hvor lenge prosjektdeltakelsen skal vare, eller hvordan deltakerne skal forholde seg til økonomiske kostnader dersom de skal forstette i aktiviteten.

3.8 Oppfølging

I sammenheng med avsnittet ovenfor, men mer knyttet til direkte oppfølging fra prosjektmedarbeiderne, har informantene også disse synspunktene:

Det er noen myter som lever, - at rusmisbrukere må ha så tett oppfølging (LARI).

Regner med at jeg vil ha ganske god kontakt, hvis ikke ringer jeg (BVI).

De hjelper jo med alt, om det ikke hadde vært for prosjektet hadde jeg aldri fått begynt i noen klubb (LARI).

Jeg er veldig fornøyd med han som jobber i prosjektet, og jeg har ikke hatt behov for mer oppfølging enn det jeg har fått (LAR2).

Synspunktene viser at på tross av uklarheter om varighet av prosjektdeltakelsen og bekymringer for økonomiske kostnader etter deltakelsen er avsluttet, så er flere informanter fornøyd med den kontakten de har med prosjektmedarbeider i prosjektperioden.

3.9 Sosial deltakelse i aktiviteten

For å illustrere hvordan deltakelsen i aktiviteten har fortont seg for deltakerne, tar vi med følgende erfaringer fra informantene:

Jeg begynner seks og står til åtte en dag i uka, og så trener jeg i hvert fall åtte timer utenom i uka (LARI).

Det er en trygghet at en ikke går alene. Det er noen damer der, men ellers er det menn i 40 – 50 åra som er den skikkelige gruppa. Ikke så lett å få kontakt med dem. Men de andre som er nybegynnere sitter sammen ved et bord. En av de gamle sitter sammen med oss og viser (LARI).

Han trener der sammen med jevnaldra. Og nå som han har slutta på skolen, er han i hvert fall raskt oppe når kameratene ringer og skal ned å trene (BVI)

Jeg føler jeg er kommet godt inn i klubben. Trives veldig godt. Jeg trener to dager i uka, og så har jeg nøkkel til hallen slik at jeg kan trene når jeg vil. På treningene er det mange andre, ellers går jeg ned enten alene eller sammen med ham [kameraten]. Og det er jo gøy, men det er helt greit alene også (LAR2).

Har bare vært der en gang foreløpig, men det var jo spennende (BVI).

I klubben trener vi, ser på bilder, spiser pizza, har det sosialt og sånn (LARI).

Det var veldig bra der. At det var få å forholde seg til var bra (BV1).

Jeg er som regel innom en tur hver dag. Jeg liker så godt at jeg kan styre dette selv. Om jeg ikke kommer innom på en uke, så ringer jeg og sier det. Om jeg ikke har vært her på en uke, ville nok noen ringt også. Jeg gjør ofte en del småting, ikke som jeg har ansvar for, men som jeg kan hjelpe til med (LAR1).

Det går enda bedre med ham nå, han fortsetter. Har virket veldig fornøyd (BV2).

Det var helt topp at [Navn på prosjektmedarbeider] var med de første gangene, helt perfekt. Det passet meg. På en skala fra en til ti, var dette ti. Men jeg ble bedre kjent med de andre når jeg turte å gå ned alene (LAR2).

Jeg føler mange ganger at folk rygger unna om de hører at jeg har hatt rusproblemer. Jeg vil heller fortelle det etter hvert, når de ser at det ikke er noe tull med meg (LAR2).

Det har veldig mye å si at det er så sosialt. Jeg føler at jeg hører til der, og jeg mener dette er en forutsetning for å holde seg rusfri (LAR2).

Det er veldig gøy å konkurrere. Det er jeg veldig fornøyd med (LAR2).

Vet ikke åssen det blir videre, men jeg kommer til å kontakte klubben (LAR2).

Vi ser at en deltaker trener veldig mye i aktiviteten. Han tilbringer mye tid på aktiviteten utover den faste kvelden i uka. Samme informant forteller i oppfølgingsintervjuet at han nå trener fast to dager i uka sammen med andre, og i tillegg trener alene eller sammen med en kamerat utover ordinær treningstid i klubben. En annen informant viser til sosialt samvær med mat og fordypning i bilder om aktiviteten.

Det at prosjektmedarbeideren kunne være med i starten var viktig for en av informantene, men han forteller samtidig at det var først når han turte å gå ned på klubben alene at han ble bedre kjent med andre som er der.

I intervjuene har også flere informanter snakket inngående om aktiviteten og hvor avgjørende betydning det har hatt å komme med. Flere sier dette bidrar til å fokusere, fylle tiden og holde seg rusfri.

3.10 Betydning

Det er selvsagt vanskelig å påvise klare årsaksforhold mellom prosjektdeltakelsen og livssituasjon. Likevel er det flere deltakere som påpeker at de har

fått en tiltakende bedre livssituasjon, og henviser til prosjektet som direkte eller medvirkende forklaring til dette.

Det å være lik, det å skille seg ut er så utrolig vondt. Det er så viktig å være god i noe. Men det største og viktigste var at han fikk kjøpe[trenings]tøy, - det andre går av seg selv (BV1).

Når en går på metadon så er metadonen det som er behandlingen. Tror det er veldig viktig å ha noe å gjøre. Men mange tør jo ikke gå ut. Jeg er på en måte fornøyd med sånn jeg har det nå, trives veldig godt med det. Sånn som det kan jeg holde på lenge jeg (LAR1).

Jeg er så glad for alle voksne personer som ser ham. Det er så viktig å bli sett, på godt og vondt (BV1).

Nå har jeg egentlig ikke så mye tid i hverdagen som det jeg hadde sist jeg pratet med deg (LAR2).

Det har i grunnen fortsatt sånn som det har vært. Veldig fornøyd. Vi hadde aldri hatt råd til dette om ikke vi hadde fått hjelp av prosjektet. Det har fungert helt topp (BV2).

Når en først våkner i verden... Metadonen har forandret mitt liv, det er ikke sikkert jeg hadde levd i dag hvis jeg ikke kom i gang med den. Jeg har også fått god kontakt med familien igjen. De stoler på meg igjen. Da føler jeg at jeg er mer verdt her i livet. Det er gøy. Jeg får sånn en tillit av mi mor og de. Det er gøy altså, det er det. Det har forandret veldig mye av livet mitt (LAR2).

Tidsfordriv er viktig. Det å ha noe å holde på med. Det er det viktigste for meg. Før var det bare rus hele dagen. Så står en der plutselig, rusfri og uten noe å gjøre. Det er det vanskeligste. Det er jo en jobb rett og slett i seg selv å gå på stoff. Jeg var jo veldig heldig siden jeg nå kan gå ned der hele uka, når jeg vil. Det er et veldig stort problem å få fylt dagene etter en slutter med rusen (LAR1).

Jeg har skjerpet meg, gjenger er ikke så bra. Nå gjør jeg ikke gale ting, men heller mer skoleting. Skolen er ikke akkurat gøy, men viktig for fremtida. Har lyst til å bli sykepleier, drømmer om lege. Får se hvor langt jeg komme (BV1).

Det har hatt stor betydning at de midlene fulgte med. Trengte de for å kunne holde på med det jeg gjør. Det å kunne styre pengene, uten å måtte stå til rette, det har hatt mye å si. Det har liksom vært mitt uavhengige prosjekt, og jeg har fått tillit til å skrive det jeg har kjøpt, og så sender butikken regning. Jeg

føler det har vært mitt, at jeg har kunnet styrt selv. Det er så viktig at det blir gjort på en verdig måte (LAR2).

Hadde det ikke vært for prosjektet hadde jeg bare sittet hjemme. Kanskje ikke truffet nøkterne folk. Nå går jeg litt på kafé, på bingo, startkamper og kino. Jeg må ta vare på disse få tilbudene jeg har nå for å kunne fungere vanlig (LAR2).

Jeg tenker på Rusta for fritid som en hobby. Det har vært helt topp å bli kjent med dem nede på klubben (LAR2).

Som nevnt er det vanskelig å isolere betydningen av Rustet for fritid i forhold til eventuelle øvrige tiltak rundt personene, betydningen av å behandling i form av LAR, i hvilken grad de er integrert i sosiale nettverk som familie, venner, arbeid, skole, etc. Vi kan likevel oppsummere noen sammenhenger fra informantenes utsagn i teksten ovenfor. En isolert ting som det å kjøpe et sett nytt treningstøy blir tillagt vesentlig betydning. Mor til denne deltakeren fortalte at dette var første gang barnet hadde kjøpt ordentlig genser, bukse og sko til treningsbruk. Tidligere hadde barnet arvet fra søsken, eller måttet nøye seg med noe som var billigst mulig.

Flere henviser til betydningen av å ha noe å holde på med i hverdagen. Som den ene informanten uttaler: ”Når en først våkner i verden...”, med henvisning til det å begynne på metadon. Da er behandlingen med legemidler en ting, det neste blir å etablere alt det nye som åpenbarer seg i et liv som ikke lengre er så likt det livet personen har levd de foregående årene. Som en sier, så er kan det sees på som en jobb i seg selv å gå på stoff.

Å fokusere på aktiviteten er viktig for mange, til og med oppleve å konkurrere, å få vist at man er god i noe. Betydningen av ansvar for selvstendig styring av innkjøp av ting som trengs i aktiviteten har også vært viktig for noen.

3.11 Noen oppsummeringer

Her følger en oppsummering av noen trekk ved informantenes erfaringer. Evaluator vil imidlertid understreke varsomhet mot direkte årsakskoblinger mellom prosjektet Rustet for fritid og informantenes erfaringer når det gjelder den mer generaliserte livssituasjonen til informantene.

Oppsummert kan noen hovedtrekk for informantene rekruttert inn i LAR-kategorien være:

- De har sammensatte behov. Rustet for fritid er gjerne et av flere tiltak.
- Det å være i behandling i form av LAR oppleves som en stor endring i tilværelsen. Deltakelse i Rustet for fritid kan være én viktig del av en rehabiliteringsprosess. Ofte behov for å etablere/reetablere samfunnsdeltakelse på mange arenaer (fritid, skole/arbeid, sosialt nettverk, familie, etc.)
- Informantene setter pris på prosjektets fokus på muligheter og fleksibiliteten i valg av, og oppfølging i, aktiviteten. Denne fleksibiliteten kan ha avgjørende betydning i forhold til å holde på motivasjon for deltakelse.
- Det kan ofte være behov for etablering av trygghet ved deltakelsen, prosjektmedarbeider eller tilrettelegger kan her være sentrale aktører. For eksempel ved å følge deltaker i oppstart av aktiviteten, og sammen med deltaker etablere trygghet for individuell deltakelse.
- Avveininger i forhold til stigmatisering er viktig. Trygghet – utrygghet og synlighet – usynlighet kan være utfordringer her. Hvor mye informasjon er nødvendig å meddele tilrettelegger/organisasjon og hvor synlig skal eventuell støtte ved oppstart være for å skape trygghet for deltaker? Dette er kanskje dilemmaer som ikke har noen klar løsning, men det vil være viktig å ha observasjonen rettet mot disse forhold.
- Eiefølelse er viktig. Eiefølelse styrker forpliktelsen og utholdenheten i det å stå i (lærings)prosessen.
- Tidsaspektet i forhold til kartlegging og valg av aktivitet er viktig i forhold til forventninger. Informantene nevner både at det er viktig bruke tid, g at det kan oppleves at det tar for lang tid før oppstart i aktivitet.

Noen oppsummerte hovedtrekk for informantene rekruttert inn via barnevernsategorien:

- Det synes å ha skjedd endringer i fokus i løpet av tiden de har vært tilknyttet prosjektet. Eksempler er større fokus på utdanning, fremtid og alternative sosiale nettverk.
- "Voksen kontakt" og rollemodeller har vært opplevd i tilknytning til aktivitet.
- Prosjektet har vært opplevd som en "uformell" relasjon til barnevernet. Det er muligheter som har vært i fokus.
- Stimulering av spenningsbehov og mestring, være god i noe, har hatt direkte og indirekte betydning.
- Erfaringsbasert utvikling i perspektiv synes å ha fremkommet gjennom å delta i aktivitet.

4 Erfaringer fra aktører i prosjektet: Prosjektmedarbeidere, tilretteleggere og bestillere av tiltaket

4.1 Prosjektmedarbeiderne

De tre prosjektmedarbeiderne i Rustet for fritid har alle vært intervjuet i denne evalueringen. Her følger en oppsummering av prosjektmedarbeidernes erfaringer med å jobbe i prosjektet. På grunn av det avgrensede antallet prosjektmedarbeiderne har vi valgt å ikke differensiere mellom medarbeidere som har jobbet med deltakerkategoriene LAR og barnevern. I praksis har to prosjektmedarbeidere jobbet med deltakere som er rekruttert via LAR-kategorien, mens en prosjektmedarbeider har jobbet med deltakere rekruttert via barneverns-kategorien.

4.1.1 Å jobbe i prosjektet

Gjennomgående for prosjektmedarbeiderne er at de i ulike intervjuer og dagsseminarer har uttrykt seg entusiastisk i forholdt til å jobbe i Rustet for fritid. Medarbeiderne har ofte gitt uttrykk for at det oppleves spennende å jobbe "annerledes" overfor både deltakere i LAR og barnevern. Prosjektet Rustet for fritid har gitt mulighet til nettopp å fokusere fritiden, og hvilke muligheter fritidsarenaer kan gi for personer som har behov for oppfølging i forbindelse med rusmiddelproblemer:

Det har vært spennende å følge henne, siden det har gått så godt hadde det vært veldig gøy å følge henne enda mer... Det er veldig positivt å jobbe slik, - å spørre om ønsker og drømmer.

Kan jobbe alternativt i dette prosjektet... Jeg tror ikke alle kan jobbe slik.

Jeg ble plukka ut og fikk lyst til å være med i dette etter at [Navn på prosjektleder] hadde vært i personalmøte, og så hadde det gått til enhetsleder, så da visste jeg litt om det. Jeg starta opp i 20%..., men jeg jobber nok mer enn jeg skal. Klarer ikke å skille 80% på det ene og 20% på det andre. Har jo fått mer å gjøre, klarer ikke å begrense den 100% jobben min ned til 80%.

Det er veldig moro å høre fra saksbehandler at det er bare å avslutte saken hennes [deltaker fra barnevernet], det er ingen bekymringer.

I en annen sak, det var den mest beskjedne gutt jeg noen gang har møtt, han var det vanskelig å snakke med. Han hadde vanskelig bare for å se på meg. Har fått veldig god kontakt med ham etter hvert, men det ble litt sånn at han ville jeg skulle være kameraten hans. Da måtte jeg være litt mer tydelig, at jeg kunne vært faren hans, at det er bedre med venner på egen alder.

Jeg jobber mer enn de 40%'ene. Det er ikke lett å avspasere. Mye av tillegget kommer på ettermiddagene. Det er ikke så lett å strukturere tida, tror ikke de andre [prosjektmedarbeiderne] synes det er lett. Hadde en jobbet bare med dette, så hadde det nok vært lettere.

Selv om prosjektmedarbeiderne opplever det spennende å jobbe i prosjektet, kan det også være utfordrende å sette grenser. Da særlig i forhold til det å jobbe kun deler av arbeidstiden i prosjektet. Resterende arbeidstid er medarbeiderne bundet opp i annet tilknytningsforhold i Kristiansand kommune, og medarbeiderne uttrykker at særlig arbeidstid som er opparbeidet på ettermiddager, kvelder og helger er vanskelig å "få avspasert".

Å involvere seg i den enkelte deltaker kan også innebære å sette grenser for involveringen. Prosjektmedarbeiderne vil gjerne engasjere seg og by på seg selv, men noen ganger blir det viktig å tydeliggjøre overfor deltakeren hvor grensene for relasjonen går.

Å kunne fokusere på muligheter oppleves som viktig. Og det å motivere deltakerne til å ta ansvar er en vesentlig komponent i arbeidet. Deltakerne oppfordres til å være aktive i prosjektet, - at deltakerne selv tar ansvar for styring og kontroll med hvilke aktiviteter og oppfølging som kan passe den enkelte deltakeren.

Jeg sier "nå skal jeg stille en masse dumme spørsmål", og at jeg jobber med fritidsaktiviteter. "Hvis du vil kan jeg hjelpe deg med det, om du ikke vil er det helt ok. Det er du som er min sjef, du velger, jeg gjør det du vil jeg skal gjøre". Er tydelig på det helt fra starten.

Jeg har hatt en dobbeltrolle i to saker, det ble kjempevanskelig. Ungdommene hadde veldig vanskelig for å plassere meg, jeg ble "begge to". I de sakene fikk jeg med meg en annen kurator til å "være barnevernet". Det var vanskelig å være troverdig. Jeg opplevde en annen troverdighet for ungdommen om jeg var Rustet for fritid, eller om jeg var barnevernet. Det ble en konflikt for meg også.

I begynnelsen var det det å skaffe deltakere som var mye av jobben. Jeg gjorde ofte dette uten [Navn på prosjektleder], så da kom jeg nok veldig godt inn i metoden. Vi var også mye i team, og møttes ofte i begynnelsen.

Vi ser at det også kan være viktig for prosjektmedarbeiderne å være tydelig på hvilket ansvarsområde som er deres, og hvilket som for eksempel barnevernstjenesten skal følge opp. Både prosjektmedarbeider og deltaker kan oppleve rolle- og ansvarskonflikter dersom samme person skal være både barnevernsskurator og prosjektmedarbeider overfor ungdom som er deltaker i prosjektet.

Prosjektmedarbeiderne har gjennom intervjuene også ofte pekt på at kombinasjonen selvstendighet i oppfølgingen av deltakerne og det at de arbeider i et avgrenset team er viktig. Dette gir en personlig forankring av ansvar og oppfølging hos den enkelte prosjektmedarbeider, samtidig som teamet blir en arena for veiledning, refleksjon og felles videreutvikling av arbeidet gjennom drøfting av erfaringer.

4.1.2 Metoden i prosjektet

Vi har tidligere vist til metoden som syv punkter i en handlingskjede. I intervjuene med prosjektmedarbeiderne etterspurte vi hvordan metoden utføres i praksis, og hva som er prosjektmedarbeidernes erfaringer med å jobbe i prosjektet.

Det utfordrer meg i å jobbe og tenke annerledes, møte dem der de er.

Så sa jeg, ”nå hadde vi gått gjennom skjemaet, men ikke det siste spørsmålet”, følte ikke det var behov for det, men spurte likevel ”har du en drøm?”. Nei han hadde ikke det. Så ringer han et par dager etter, - jo han hadde jo en drøm... Var gøy å se den gang at det ligger noe magi, noe forløsende, i å stille noen spørsmål.

Det eneste jeg egentlig har å forholde meg til er arbeidsmetoden. Vi veileder også hverandre, gir støtte og tilbakemeldinger. Har lært veldig mye av å finne ut av det selv. [Navn på prosjektleder] plukket nok ut personer han hadde tro på ville gjøre en god jobb. Han oppfordret oss til å bruke egne erfaringer, å kaste oss ut i det.

Det første jeg tenker på når det gjelder Rusta for fritid, er evnen til å stå i stabile sammenhenger. Om det er til stede, er jeg med og lanserer Rusta for fritid overfor sosialkontoret. Stabil livssituasjon, psykisk og fysisk helse er

hovedpunkter, selv om normen ikke er gjennomsnittsnordmannen. Må være en norm hvor man har lagt lista litt ned.

Jeg har fokus på muligheter, finnes i utgangspunktet ingen grenser. Kurator er mer opphengt i å skulle snu en negativ atferd, - det kommer litt senere i prosessen for meg. Jeg har ikke noe problem med å si til ungdom at det er dumt at du ruser deg, hva det gjør med kroppen din, med hodet ditt...

Det erfares at det å stille spørsmål, det å spørre om hva deltakeren drømmer om å gjøre, kan ha en forløsende funksjon. Men det viser også at tidsaspektet er viktig i denne prosessen. Deltakeren må gjerne gruble litt, tenke seg om, lete tilbake til tidligere erfaringer, og gis anledning til å drømme seg litt bort. Dette er prosesser som tar ulik tid, og jamfør erfaringer fra prosjektansatte er det ikke ensbetydende hvilken tidslengde som er utslagsgivende for den enkelte deltaker. Noen vet tidlig hva som vil være optimalt for seg selv, mens andre trenger mye tid og mange runder for å finne ”riktig” aktivitet.

At livssituasjonen for deltakeren er tilstrekkelig stabil er imidlertid et punkt som prosjektmedarbeiderne trekker frem flere ganger i intervjuene. Dersom det er mye ”kaos” – så som (side)misbruk av rusmidler, personlig økonomi, ustabil nettverk, etc., så er det ofte vanskelig å lykkes for deltakeren gjennom Rustet for fritid.

Metoden innebærer også at prosjektmedarbeiderne er direkte fokusert mot noe annet enn eventuell negativ atferd. Likevel er det viktig å være tydelig på hvilke negative konsekvenser eventuell negativ atferd kan ha. Dette eksemplifiseres ovenfor i utsagnet om at prosjektmedarbeideren synes, og sier, at det er dumt at ungdommen ruser seg, og at dette atferden har negative konsekvenser for kroppen.

Nå er jo tilbudet blitt ganske kjent også, - de snakker om det sammen de som er inne i det også. Og det er positivt og negativt. Har erfart at de som har fått penger til å kjøpe ting de bruker, snakker høyt om det. Noen blir misunnelige på dette.

Jeg liker metoden veldig godt, og jeg er nok en av dem som følger metoden, kartlegger ofte i første møtet, - sikkerheten min ligger i metoden. Å ha den guiden. Samtykkeerklæring, taushetserklæring, liker å ha disse tingene på plass. Liker det, liker litt struktur på en måte. Blir ikke stresset om det skjer litt i forskjellig rekkefølge. Ofte skjer jo nesten hele greia i første møte, men så kan det nå også være veldig annerledes...

Det er bare for noen at vi sitter igjen med det vi skisserer i brosjyra, men jeg synes det er en styrke at vi kan tilpasse oss det som passer best for deltakeren. Vi må også prøve oss frem, tenke nytt. Hvordan kan for eksempel en datamaskin bidra til å tenke lengre frem, stimulere til utdanning, eller noe annet?

Prosjektet har etter hvert også måttet forholde seg til at deltakerne (fra LAR-kategorien) snakker sammen og med andre om erfaringene fra prosjektet. Dette kan ha en positiv funksjon i forhold til å gjøre prosjektet kjent i målgruppen. Samtidig kan kanskje historier om hva som kan oppnås ved å bli med i prosjektet i for stor grad knyttes til materielle objekter som noen av deltakerne får støtte til å kjøpe inn (utstyr som er nødvendig i aktivitetene).

Vi ser også at metoden kan fungere som en nødvendig struktur å forholde seg til i arbeidet med deltakerne. Den fungerer som en veiviser, selv om den ofte må tilpasses, og sjelden fungerer eksakt som de syv punktene i den metodiske handlingskjeden tilsier. Ofte må handlingskjeden tilpasses hva som kan passe best for den enkelte deltakeren.

4.1.3 Om deltakerne

Prosjektmedarbeiderne ble også spurt om hva som kjennetegner deltakerne, og hva erfaringene deres er med ulike deltakere de har arbeidet med i prosjektet.

Litt typisk for flere at de har vært, - veldig frem og tilbake på valg av aktivitet. Sånn som en av dem som det gikk veldig sent med i starten, han skiftet veldig i starten. Han kaller jeg nesten en suksess nå. Han har i ettertid sagt at det at jeg var der og gikk på videre var veldig viktig.

De en kommer lengst med er de som gjør ting selv. De som har en selvinnsett og tro på seg selv, at de har bevart identiteten midt oppe i kaoset sitt. Det peker seg ut at de med sterke personligheter får det til. De som har tro på seg selv kommer lengst av mine kandidater, mens andre må "leies" til aktiviteten to ganger i uka.

Noen har mye vanskeligheter hjemme, selv om jeg har god kontakt med dem. Da må ofte barnevernstjenesten jobbe med hjemmeforholdene. Fritid er en bit av det å få gode forhold hjemme, men det varierer. For noen har det en stor effekt, for andre mindre.

På lista er det mange det går dårlig med for tiden, men jeg får tilbakemelding om at det likevel har skjedd noe positivt med personen.

En ville begynne å spille golf. Så fant jeg en kjempeengasjert tilrettelegger, alt stemte så bra. Men så gikk han [deltakeren] på en kjempesnell, holdt på å dø, og er nå på [navn på behandlingsinstitusjon]. Det er kjempefrustrerende.

Mange syes det er kjempestas, litt spennende, at de er med i prosjektet.

Det fremholdes også her at det er viktig at deltakerne får anledning til å bruke tid på, og eventuelt får anledning til å gå flere runder, i valg av aktivitet. Prosjektmedarbeiderne må da stå i prosessen, være der, og tålmodig gi rom for forsøk og feiling. Deltakere som er selvstendige og ressurssterke erfares å ”komme lengst”.

For noen deltakere som er rekruttert fra barnevernet, kan fritid ha betydning for hjemmeforholdene, men dette varierer.

Ellers forteller prosjektmedarbeiderne om at det er et stort ”spenn” i deltakerkategoriene. Spennet går fra deltakere som er ressurssterke, selvstendige og konstante i forhold til å avstå fra (side)bruk av rusmidler, til deltakere som det går veldig dårlig med. Deltakerne det går dårlig med har gjerne et tilbakefall/økt bruk av rusmidler, og/eller en generelt ustabil livssituasjon.

4.1.4 Roller

Prosjektmedarbeiderne sier om sin rolle i prosjektet at:

Jeg skal jo være ganske så usynlig, betale litt, åpne noen dører, samarbeide...

Når vi kontakter tilretteleggeren eller aktiviteten kan det være vanskelig dette med hva man skal informere om og hva man skal skjule. Stigmatisering, informasjonsbehov, sikkerhet – fallskjermhopping krever et minimum på to år uten rusmidler. Vi må ha lov av kandidaten til å si noe om fortiden, men dette er et vanskelig dilemma.

Ellers er det enkelte hvor en ikke har tilrettelegger, for kandidaten vil slippe, han vil være anonym. [Akkurat] nå er det unntaksvis at jeg har kontakt med tilrettelegger. Tilpasningen til aktiviteten har gått på et annet vis enn det en har tenkt. Men jeg opplever at en har lykkes i de tilfellene en ikke har kontakt med tilrettelegger. Snakker her om en håndfull mennesker.

Det kan være vanskelig for prosjektmedarbeiderne å være tydelige i kontakten med tilretteleggere og aktiviteter/fritidsorganisasjoner. De må kontinuer-

lig vurdere hva som kan oppnås og hva som kan risikeres ved å være tydelig. Deltakeren skal hele veien gi samtykke til hvilken informasjon som videreformidles fra prosjektmedarbeider til kontaktpersoner i aktuelle aktiviteter. Dette er også viktige avveininger mellom informasjonsbehov og stigmatiseringsfarer. Noen ganger medfører dette at deltakeren starter i en aktivitet uten at det etableres formell kontakt med tilrettelegger i den aktuelle fritidsorganisasjonen/aktiviteten.

4.1.5 Hva som styrker måloppnåelse

Gjennom intervjuene med prosjektmedarbeiderne har vi ønsket å frembringe erfaringer som kan synliggjøre hva som styrker måloppnåelse for deltakerne i prosjektet, og hvordan prosjektmedarbeiderne erfarer å lykkes i arbeidet:

Stabil livssituasjon er viktigst, sikre godt samarbeid og oppfølging fra de andre rundt personen.

Jeg vil si det var en vellykket sak, - vi hadde bare to prater, gikk igjennom lista, og så fant hun ut av det selv.

Noen får jeg til noe med veldig fort, - det er de som har en drøm.

Selv om vi ikke får til 'noen ting', så kan det komme noe positivt ut av det.

Brosjyren sier det vi gjør, prøver vel å jobbe etter det. Det er min mal, den starter noen prosesser, noe tankevirksomhet. Det skjer hos de fleste, noen ikke. Tungt å jobbe med dem den ikke starter hos.

God kartlegging og god tilrettelegger, så skjer det mange ganger det utrolig flotte at ting går så bra, - så lite oppfølging.

Det er alfa og omega for å få det til, er at rusen er under kontroll. Økonomien bør være under kontroll, nettverk, og at de starter til riktig tid.

En mest mulig stabil livssituasjon, kontroll over rusmisbruk og selvstendighet hos deltakerne fremholdes som viktig for å lykkes i prosjektet. Dette vil ofte innebære at det er også god oppfølging av personen fra andre enn prosjektmedarbeiderne i Rustet for fritid. Deltakere som har evnen til å motivere seg, og/eller at de har en drøm om noe de ønsker å realisere er andre egenskaper som fremholdes som viktig.

Det fremholdes også at det å ikke lykkes med aktiviteten i prosjektet, ikke trenger å bli et nederlag. Prosjektmedarbeiderne kan her fokusere at det kan

være aktiviteten eller fritidsorganisasjonen det ”står på”, - at det ikke nødvendigvis er deltakeren ”sin skyld” at man ikke lykkes.

”Malen” (handlingskjeden) i prosjektet fungerer for noen deltakere, for andre er det vanskeligere å følge denne kjeden. Uansett er det viktig at prosjektmedarbeiderne står i prosessen, at de aksepterer at deltakeren og deltakelsen kan variere over tid. Prosjektmedarbeiderne må da være innstilt på å prøve ut nye spor og nye muligheter. Like fullt opplever prosjektmedarbeiderne at for noen deltakere fungerer ”malen” godt, så fremt god kartlegging og god tilrettelegger kommer på plass.

4.1.6 Hva som svekker måloppnåelse

Gjennom intervjuene ønsket vi også å frembringe erfaringer som kan synliggjøre hva som svekker måloppnåelse for deltakerne i prosjektet, og når prosjektmedarbeiderne erfarer å ikke lykkes i arbeidet:

Ser at det har vært vanskelig å lykkes, de som ikke har hatt en annen type oppfølging har det gått dårlig med.

Men man burde være mer kritisk til hvem prosjektet tar inn. Det er en fare for å gi folk et nytt nederlag om vi ikke får til det vi har sagt skal gå. For noen blir det et nytt nederlag, vi blir en del av det mislykkede opplegget. Dette har gjerne skjedd når kurator bare har gjort et vedtak. Mange av disse passer dessverre ikke helt inn i denne metoden å jobbe på.

Noen ganger så liksom åpenbarer de seg selv. Men der går en jo også fem på noen ganger. En har de som er taleføre, men så er det en fasade. Når de kommer i aktiviteten så raser alt. Vet at [Navn på prosjektmedarbeider] har opplevd det noen ganger, så det risikerer vi.

Mange er veldig flinke til å møte folk ’i det offentlige’, men ikke i de mer normale sosiale settingene.

[Navn på prosjektleder] har vært veldig til å understreke at dersom det ikke går, - så prøv å gjøre det også til noe positivt for deltakeren.

Ustabil livssituasjon uten tilstrekkelig oppfølging fra andre aktører rundt deltakeren kan svekke muligheten for å lykkes som deltaker i Rustet for fritid. Deltakerne må også passe inn i prosjektets oppfølgingsmetode, og aktuelle deltakere bør vurderes av prosjektmedarbeiderne om de passer inn i denne

typen oppfølging. Sentralt her vil være generell livssituasjon, motivasjon for deltakelse, om rusmisbruk er under kontroll, m.m.

Prosjektmedarbeiderne ønsker også å ta den enkelte deltaker på alvor i forhold til motivasjon for deltakelse og hvilke aktiviteter som kan være aktuelle. Dette kan gå etter intensjonen, men det er først når deltakeren får erfaring med å være i aktiviteten at en ser om motivasjon og valg av aktivitet samsvarer med ønsker og intensjoner.

Sentralt her er også hvordan situasjoner som ikke fungerer blir håndtert. Prosjektet ønsker i slike situasjoner å knytte deltakerens erfaring til noe positivt, gjerne i retning at hvorfor det ikke gikk, og at det ikke kun er deltakeren det stod på for å få til aktiviteten.

4.2 Tilretteleggere i frivillige organisasjoner

For å få informasjon om hvordan prosjektet erfares fra tilretteleggere i ulike frivillige organisasjoner, gjennomførte vi et fokusgruppeintervju med et utvalg tilretteleggere. I dette fokusgruppeintervjuet deltok seks personer fra fire forskjellige organisasjoner. Hver av de fire organisasjonene var representert med personen som fungerer som tilrettelegger, mens en av organisasjonene i tillegg deltok med to representanter fra styret i angjeldende klubb.

4.2.1 Innledende kontakt med prosjektet og oppstart

Vi ønsket blant annet å få høre om rollen som tilrettelegger, og hvilke erfaringer og kontakt tilretteleggerne har hatt med deltakere og prosjektmedarbeidere i Rustet for fritid.

Kontaktpersonen tok en telefon til meg og lurte på om vi var interessert i å få en deltaker som hadde en drøm om å holde på med det vi gjør i klubben.

Jeg fikk en telefon. Visste ikke i begynnelsen at det dreide seg om rus. Hans problemer har gjort det vanskelig. Kom ikke selv om jeg prøvde, har vært tungt. Gått seg veldig bra til nå, men det har slitt litt å stille opp flere ganger, og så kommer han ikke. Jeg tror han har veldig lyst, men så sliter han veldig med å være med andre.

Tror det begynte med at jeg ringte dem og snakket om hvordan vi kunne samarbeide.

Har bare hatt et møte. [Navn på prosjektmedarbeider] kom opp med deltakeren og vi presenterte oss. Vi har hatt en åpen holdning, og dette har gått smertefritt. Først ringte vi og trakk ham med noen ganger, nå ringer han og hører om noen av oss andre skal opp [på klubben]. Innimellom blir det jo litt slik, å få ham med selv om han ikke møter opp. Ta et par telefoner, levere og bringe et par ganger.

Første gangen var det litt formelt. Vi har hatt to andre møter, men ellers har vi tatt det over telefon. Ofte er det slik at jo mindre jo bedre, - vi trenger jo ikke lage et møte for å snakkes.

Den innledende kontakten mellom tilrettelegger/frivillig organisasjon spenner vidt. Fra organisasjoner som ble kontaktet av prosjektmedarbeider på vegne av en deltaker som hadde en drøm om å holde på med "det de gjør i klubben", til organisasjonen som selv kontaktet prosjektet for å undersøke samarbeidsmuligheter.

Vi ser også at manglende informasjon om deltakerens problemer kan være vanskelig å forholde seg til for tilrettelegger, og at dette kan oppleves som slitsomt.

4.2.2 Informasjon – Oppfølging

I intervjuene med tilretteleggerne ønsket vi også å få høre om hvordan informasjon og oppfølging mellom prosjektet/prosjektmedarbeidere og tilretteleggere hadde vært.

Vi har ikke møtt noen problemer ennå. Hvis noe skulle skje, er det bare å ta en telefon. Eller, det var forresten litt problemer i starten, men nå går det veldig bra.

Har stusset litt på det med oppfølging. De har ringt litt og spurt åssen det går, men kanskje litt mye slik at vi må ta kontakt. Bra om ting skjer raskt, har savnet det. Litt for mye drøfting, blir litt treighet.

Jeg opplever det litt motsatt, det var snakk om billige ting, men gikk kanskje litt for kjapt

Det hele gikk veldig fort, og det har vært helt topp kommunikasjon.

Vi blir ikke oppringt og spurt om åssen det går. De har heller ikke sagt noe om hvordan kontakten skal foregå.

Erfaringene med oppfølging og informasjon varierer. Noen tilretteleggere har opplevd tilstrekkelig kommunikasjon, andre at informasjon og kontakt fra prosjekt/prosjektmedarbeider kunne vært større. Selv om behovene varierer, er det uansett noe uklart hvordan tilretteleggerne opplever at kontakten skal foregå.

4.2.3 Om deltakerne

Tilretteleggerne hadde følgende perspektiver på hvem deltaker(e) var:

Vi har hatt tre deltakere fra Rustet for fritid hos oss. Jeg har inntrykk av at det ofte dreier seg om manglende sosiale evner eller manglende motivasjon.

Det er viktig at vi ikke blir en del av behandlingen.

Mange av disse som går på metadon er jo ressurspersoner. De har klart å gjøre en slik endring i livet sitt, de har kjempet seg videre.

Det fremholdes at tilretteleggerrollen ikke skal være en del av behandlingen. Helt hva som lå i dette var vanskelig for tilretteleggeren å konkretisere, men tilretteleggeren forklarte at det var viktig at klubben skulle være noe annet enn en del av metadonbehandlingen for deltakeren.

Selv om tilretteleggerne på oppfordring hadde noen perspektiver på kjennetegn ved deltakerne, var det kanskje mest slående at tilretteleggerne ikke syntes å fokusere særlige kjennetegn ved prosjektdeltakere som var med i aktiviteten. Vi fikk vel heller mer et inntrykk av at det var vanskelig for mange å konkretisere hvordan deltakere fra prosjektet eventuelt skilte seg ut i forhold til øvrige som deltok i aktiviteten.

4.2.4 Om fellesskap i aktiviteten

Vi ønsket her å høre hvordan aktivitetens ”sosiale liv” fortonet seg, både generelt og i forhold til deltakere fra prosjektet:

Han er ikke vant til fellesskap, må lære alt fra begynnelsen. Han vet for eksempel ikke at man ikke bare bryter en avtale uten at det får konsekvenser for andre.

Hos oss får de ikke særbehandling. Vi holder en lav profil. Det er kun et par i styret som vet at disse er med i prosjektet.

Jeg vil si det har fungert veldig vellykket, han har glidd rett inn i gruppa.

Nå har vi to medlemmer som kommer fra prosjektet som er konkurransedeltakere.

Hos oss står det sosiale fryktelig høyt. Vi har ingen konkurranser, ingen utstyrsprestasjon

For han som er hos oss ville konkurrering vært et hinder. Han brukte flere uker bare på sidelinja. Konkurrering hadde vært uaktuelt for ham

Alle har samme interesse, så han glir også rett inn

Det er ingen som spør hva en har gjort tidligere, vi er mer opptatt av det vi gjør i klubben.

Vi bruker mye tid på hver person i klubben vår. Hvert medlem har sin egen personlige trener. Slik er det for alle medlemmer. Det tar veldig mye tid, og det krever en del av medlemmene.

Direkte og indirekte er det flere som forteller om gode sosiale miljøer i aktivitetene. Men også her er det et visst spenn i erfaringer med hvordan deltakeren(e) innlemmes i aktivitetenes sosiale miljø. Noen forteller at deltaker "sklir rett inn" i miljøet, andre om at deltaker rett og slett trenger å lære grunnleggende relasjonelle ferdigheter. Noen forteller om deltakere som er blitt aktive konkurranseutøvere i klubben, andre om at det ikke hadde vært aktuelt for "sin" deltaker.

Vi ser også hvordan det fortelles om at aktivitetene gjerne er fokusert rundt interesser, og at hvem man "er" og hva man "gjør" utover aktiviteten er mindre aktuelt – for alle deltakere.

De tilretteleggerne vi intervjuet fortalte alle at det var kun dem selv og to-tre styremedlemmer som "visste om" at deltakeren kom fra prosjektet Rustet for fritid. I en av aktiviteten fremholdt tilrettelegger også at det å få personlig oppfølging ikke var noe som skilte deltakere fra prosjektet i forhold til andre i aktiviteten – alle medlemmer får oppfølging fra en personlig trener.

4.2.5 Betydning

Vi ønsket her å høre om hvordan tilretteleggerne/organisasjonene erfarer det å ha en rolle i prosjektet:

Dette gir en ekstra guts i klubben, vi blir litt sosiale av det.

Greit for en klubb som oss, vi bruker pengene som sosiale tilleggsmidler. Deres problemer er jo sosiale.

Vi får 3000 til klubben for hver person. Disse midlene blir godt brukt på sosiale aktiviteter i klubben.

Nå er han med i et stort nettverk i klubben, det er viktig

Vi tar oss ikke så nær om noen faller av, vi må bare erkjenne at det kan være problemer.

Det er veldig spennende det herre, vi lærer mye.

Tilretteleggerne synes i stor grad å se på det å være tilsluttet Rustet for fritid som noe positivt. De lærer noe nytt, og det bidrar til et fokus på viktigheten av det sosiale fellesskapet. Også midlene som følger med (3000 kr) brukes til å styrke sosiale aktiviteter for medlemmene som helhet.

4.3 Bestillere av nye deltakere inn i prosjektet

Vi ønsket også å få kunnskap om hvordan ansatte i ulike kommunale enheter (helse, barnevernstjeneste og RISK) erfarte prosjektet. Det er ofte disse enhetene som bestiller/søker inn aktuelle deltakere til prosjektet, og vi ønsket primært å høre om hvordan denne bestillingsprosessen foregår og hvordan samarbeidet med prosjektet har artet seg.

Vi forsøkte først å arrangere et fokusgruppeintervju med bestillere fra ulike enheter, men dette viste seg vanskelig å få til på et passende tidspunkt. Som alternativ gjennomførte vi da heller tre individuelle intervjuer – to bestillere fra barnevernstjenesten og en fra helseenheten. Samlet hadde disse bestilt prosjektet for 10 deltakere.

4.3.1 Bestilling av prosjektet

Bestillerne fortalte om ulike grunner til at Rustet for fritid ble vurdert som aktuelt for ulike deltakere:

Jeg har søkt inn fire personer, og det er aktuelt å tenke prosjektet videre for flere. Det dreier seg mye om at de trenger å bryte med rusmiljøer, miljøer som kan være veldig tette og ivaretaende.

Det finnes mange metoder, det gjelder bare å finne den riktige. Jeg har nok veldig fokus på at fritid er viktig for dem jeg jobber med. Det er nok mye av grunnen til at jeg har bestilt prosjektet for fire stykker. Prosjektet passer inn, og arbeidet de gjør blir på en måte sammenfiltret med det arbeidet jeg gjør med de samme personene.

Jeg må si jeg er glad jeg slipper å jobbe på kveldstid.

Det har vært litt styr i forhold til å motivere deltakere, og så var det ikke plass til dem [i prosjektet] likevel. Det er viktig at vi vet at det går an å gjennomføre.

Jeg tenkte med en gang at dette var flott. At de ikke puttes i grupper, men at hver enkelt kan finne noe som passer for seg.

Det har vært informert veldig mye om prosjektet på ledernivå. Vi tar også opp prosjektet noen ganger i saksbehandlermøter. Han ene i prosjektet har også jobbet her på kontoret.

Jeg mener det er viktig at det ikke er en vanlig saksbehandler som gjør dette, at det ikke er "barnevernet" som gjør det. Jeg tror ikke vi kunne gjort det samme, men at vi heller kan tilby prosjektet, og at de heller får et positivt inntrykk av barnevernet på den måten.

Behov for å endre sosiale nettverk rundt deltakeren kan være en årsak til at prosjektdeltakelse blir bestilt. Det finnes mange metoder, og prosjektet kan være en – særlig dersom fokuset på fritid anses å være viktig. Prosjektet kan derved utfylle andre oppfølgingstiltak rundt personene. Nettopp det at prosjektet kan jobbe/følge opp også på kveldstid anses å være viktig.

At bestillerne har god informasjon om prosjektet, og at bruk av prosjektet er forankret også på ledernivå, nevnes som andre grunner til at prosjektet blir bestilt. Den individuelle oppfølgingen som gis deltakerne i prosjektet fremholdes også, og en ansatt i barnevernstjenesten forteller også om at det kan være viktig at arbeidet ikke utføres av ordinære saksbehandlere i barnevernet.

4.3.2 Informasjon – Oppfølging

Bestillernes erfaringer med hvordan informasjon og oppfølgingen om med prosjektet/prosjektmedarbeiderne har foregått kan gjenspeiles med følgende utsagn:

Jeg har ikke fått noen systematisk tilbakemelding fra prosjektet, men treffer hun ene som arbeider i prosjektet ganske ofte gjennom jobben. Jeg trenger ikke noen skriftlig eller formelle tilbakemeldinger på hvordan det går for deltakerne, det er ikke noen god idé. Det er mye bedre å ta det uformelt når vi likevel treffes.

Samarbeidet har vært helt topp. [Navn på prosjektmedarbeider] har ringt og informert underveis, alt har gått så greit.

Jeg mener det vil være viktig at en snakker litt mer om tidsperspektivet. At det kan ta tid, og at det ofte skal ta litt tid. Det er viktig, ikke minst for å finne den riktige kontaktpersonen i den riktige organisasjonen. Jeg tror også at prosjektet bevisstgjør organisasjonene på hvilken rolle de kan ha, og dette er jo også verdifullt. I fremtiden kan det kanskje være et mål om at organisasjonene selv kan gjøre mye av det prosjektet gjør nå?

Kommunikasjonen mellom prosjektmedarbeiderne og bestiller av prosjektet ser ut til å ha vært god for informantene vi intervjuet. Men den gode kommunikasjonen avhenger kanskje i at prosjektmedarbeider og bestiller her kjenner hverandre fra før. Viktigheten av å være tydelig på tidsaspektet (at valg av aktivitet og oppstart kan gå raskt, eller kan ta lengre tid) fremkommer også i intervju med bestillerne. Det er også interessant at den ene bestilleren viser til at frivillige organisasjoner i fremtiden kanskje kan utføre/overta deler av arbeidet prosjektet gjør nå.

4.3.3 Tilretteleggerne

Tilretteleggerens anses i følge bestillerne å ha en viktig rolle i prosjektet:

Tilretteleggerne har en veldig viktig jobb i dette. Jeg har ikke truffet noen av dem, men hører litt fra deltakerne om disse tilretteleggerne.

Ofte er det viktig å endre miljø, eller oppleve flere arenaer. At det er noen som drar en med på nye ting.

Og så er det utrolig viktig at personen i organisasjonen tar oppgaven alvorlig. At de som stiller opp ikke forsvinner så lett – det kan være et problem med støttekontakter. Mange av våre ungdommer opplever at voksne ikke holder avtaler, viktig at ikke de opplever dette også i de organisasjonene de blir med i.

Veldig ofte er det menn som følger opp i organisasjonene. For mange av ungdommene, guttene, er det viktig.

Tilretteleggerne anses altså å ha en viktig funksjon, selv om bestillerne av deltakere til prosjektet ikke har direkte kontakt med tilretteleggere eller fritidsorganisasjon.

4.3.4 Hva som styrker måloppnåelse

Bestillerne har også perspektiver på hvordan prosjektet kan styrke måloppnåelse for deltakerne:

Det er viktig at det blir noe som varer, mange av disse personene trenger langsiktighet. Ventetida kan også være frustrerende og negativt, noen av mine tar selv på seg skylda for dette. Sånn generelt ser jeg at prosjektet ser ut til å fungere best når ting kan etableres med motivasjon til stede hos deltakerne.

Essensen i Rustet for fritid er den spesielle oppfølgingen. Å jobbe på ettermiddagen er kjempepraktisk, det gjør ikke vi.

Det de gjør kunne kanskje ligget til kuratorfunksjonen, men det er viktig å ta vare på kompetansen. Den kan fort skli bort blant alt det andre om en ikke fokuserer. Det de gjør bør derfor helst ligge som et eget prosjekt, slik at det blir litt solid.

Det er et problem dette med å jobbe i helga. Jeg har ikke anledning til det. Vi har fått beskjed av sjefen at vi ikke skal jobbe i helga. At de i prosjektet kan ha den fleksibiliteten med å jobbe utover vanlig arbeidstid er et kjempepluss.

[Navn på prosjektmedarbeider] er liksom ikke barnevernet. Han sier selv at han ikke er barnevernet, men under barnevernsrapporten. Det betyr mye at han kan fokusere det som er positivt. Rustet for fritid er mer direkte mot barnet, at det kommer barnet til gode. Vi må ofte jobbe mer for å komme i posisjon med mor eller far. Han kan være en portåpner for barnet, slik at barnet får noe som er sitt, og som ikke er så avhengig av mor eller far.

Den tette oppfølgingen de får i prosjektet er viktig. At de bruker tid på å velge ut, at de blir utfordret på hva de egentlig vil, det tror jeg gjør at det ikke blir så mange bomskudd.

Det fremholders at blant annet motivasjon, stabilitet og langsiktighet er viktig i deltakernes aktivitet. Det er viktig at oppfølgingen ved behov kan være tett, både i aktiviteten og over tid.

Det sies også at det er viktig at kompetansen blir tatt vare på, og at dette kan kreve at metoden er organisert som noe separat fra kuratorfunksjonen. Prosjektet har også en mulighet til å treffe barn(et) mer direkte, mens barnevernstjenesten ofte må jobbe mer i retning mor og far.

4.3.5 Om prosjektet og betydninger for deltakere

Avslutningsvis noen perspektiver fra bestillere på prosjektet og hva betydningen kan være for deltakere:

Jeg har tro på prosjektet. Men man må være var på det første møtet, gli inn uten å være så synlig. Ei opplevde at det ble veldig synlig, det med å måtte hentes og bringes.

Hun ene har vi avsluttet hele saken på. Det er ikke behov for videre utredninger. Hun stortrives og behersker hverdagen, det er bare helt topp.

Med han ene hadde vi jobbet mange år mot mor. Gjennom Rustet for fritid kom gutten i gang med idrett, og fikk der bekreftelser som har vært viktig for ham. Personene på treningscenteret har betydd veldig mye i dette. Var veldig bekymret for den gutten.

Utsagnene peker i retning at prosjektet kan ha stor betydning, og at deltakerens erfaringer med aktiviteten og de sosiale nettverkene der kan være viktig. Også her nevnes utfordringer knyttet til oppfølging og synlighet. Det å oppleve første møte med aktiviteten som for i øynefallende kan være vanskelig for deltaker.

5 Prosjektet som oppfølgingstiltak

I dette kapitlet vil vi vurdere erfaringene fra de forrige kapitlene, med hovedvekt på datamateriale fra informantene i deltakerkategoriene. Dette vil gjøres gjennom å systematisere erfaringene i forhold til problemstillingene for evalueringen. Noen av problemstillingene er belyst i de foregående kapitlene, men vi vil her fokusere noen særlig sentrale tematiske punkter.

5.1 Forventninger og oppfølging

Forventninger knyttet til tid har vært uttalt fra mange av deltakerne som har vært intervjuet i denne evalueringen. Når vi har snakket med informantene om hvilke forventninger de har hatt til det å være med i prosjektet, har flere pekt på at tiden det tok fra første gang det ble snakk om Rustet for fritid til aktiviteten kom i gang, hadde tatt lang tid. Men samtidig har flere pekt på nettopp det at det ble brukt lang tid på å finne den riktige aktiviteten har hatt en viktig betydning. Det er også noen forskjeller her mellom deltakere rekruttert inn fra barnevernskategori og deltakere rekruttert inn fra LAR-kategori.

Deltakere fra barnevernskategori har i større grad fokusert at det tok lengre tid enn antatt å komme i gang med aktiviteten, men understreker samtidig å være gjennomgående fornøyd med aktiviteten når den ble startet opp. I intervjuene hvor foresatt også har vært til stede, har foresatt vært mer opptatt enn ungdommen av at tiden hadde vært lengre enn forventet. Ut fra evaluators ståsted kan en forklaring på dette være at prosjektet fokuserer kontakten direkte mellom prosjektmedarbeider og deltaker, og at foresatte derved ikke har like omfattende kjennskap til hva som da formidles av informasjon.

Flere deltakere viser til at det i perioden frem til oppstart i aktivitet har vært viktig med god tid til å finne frem til hva som kan passe den enkelte deltaker best mulig. Ut fra hva deltakerne forteller i intervjuene, er det grunn til å si at noen deltakere opplever at oppfølgingen og grundigheten i positiv forstand har overgått det de forventet innledningsvis.

En annen forventning til hva prosjektdeltakelsen skulle medføre har vært rett og slett det å komme i gang med noe – å få noe å gjøre. Og det oppleves majoriteten å ha fått. De aller fleste informantene er i gang i en aktivitet.

Andre forteller at forventninger har dreid seg om at prosjektet skulle hjelpe til med motivere deltaker til å komme i gang med en aktivitet. De som har

uttrykt dette, sier samtidig at prosjektet har gjort mye mer enn dette, og er dermed fornøyd med at prosjektet har vist å medføre mer enn først antatt.

En deltaker forteller at forventningen også var knyttet til at hun skulle få ansvar selv i forbindelse det å komme i gang med en aktivitet. Deltakeren understreker at det har hun fått, og at særlig det å få anledning til å selv foreta innkjøp i forbindelse med aktiviteten har vært viktig. Flere andre peker også på betydningen av å bli vist tillit og ansvar til selv å handle utstyr, etc. som prosjektet hadde anledning til å dekke, og som var nødvendig i forbindelse med aktiviteten (for eksempel materiell, treningstøy, treningsutstyr).

Mange deltakere er uttaler at de er fornøyd med oppfølgingen, og sier også at den har vært grundig og omfattende. Særlig i perioden frem til og med oppstart i aktiviteten.

Noen nevner, også det knyttet til tid, at det ved starten av prosjektdeltakelse gjerne var behov for ”noe” der og da. Og at det kunne vært riktig med raske oppstart med ”noe”, eventuelt i påvente av den ”optimale” aktiviteten. Også her var foresatte de som hadde sterkest synspunkt på dette.

5.2 Prosjektets betydning og nettverksutvikling

Noen deltakere nevner at prosjektmedarbeider har vært kjent for dem/hatt betydning allerede før oppstart i Rustet for fritid. Deltakere som har nevnt dette, har også vært fornøyd med det de har oppnådd i prosjektet og kontakten med prosjektmedarbeider.

Andre fremhever at det å få muligheten til å forfølge en drøm har vært viktig. Og det å få bistand til å realisere drømmen har vært veldig positivt.

Også det å (bare) komme i gang med noe har hatt betydning for flere. Det varierer ganske mye hvor hyppig deltakere deltar i aktiviteten sin. Noen har en aktivitet som kan være sesongavhengig eller ikke så ofte, mens andre deltar i aktiviteten ukentlig eller flere ganger i uka.

Andre betydninger som har vært nevnt mulig gjennom prosjektet er muligheten til å ”bli noe nytt”, få en ny identitet, fortalt som det å ikke bare være en eksmisbruker. Flere informanter i LAR-kategorien har også vist til behovet for å erstatte tomrom – å fylle tida med noe.

Noen nevner det å beherske noe, å være flink i noe som viktig. Enten gjennom å (bare) delta i en forsamling, klubb eller aktivitet, eller det å utfordre seg selv gjennom å delta i ordinær konkurransetøvelse.

Det nevnes også at det å bli kjent med nye folk har vært moro, og de fleste betegner seg som sosialt aktive i aktiviteten.

Det er vanskelig å bedømme i hvilken grad deltakerne har fått økt kunnskap og bevissthet om egne muligheter for nettverksutvikling. Evaluatør vurderer det uansett som at de positive sosiale erfaringene deltakerne formidler å ha i aktivitetene de er deltaker i gjennom prosjektet, gir mulighet for en erfaringsbasert utvikling i perspektiv på egne muligheter for deltakelse også i andre sosiale nettverk.

5.3 Frivillige organisasjoner og tilretteleggerne

Hovedinntrykket er at tilretteleggerne ser på sin rolle som det å ha et øye med at det går bra for deltakeren i aktiviteten og det sosiale miljøet der. Og at tilrettelegger skal bidra til at det oppleves tryggere for deltakeren å bli med i aktiviteten. Utover dette skal tilrettelegger også være et kontakt/referansepunkt for prosjektmedarbeiderne i deres arbeid.

Inntrykket er også at flere tilretteleggere ikke har sett seg selv å ha en særlig mer omfattende rolle overfor deltaker(e) enn det de har hatt i forhold til andre medlemmer i aktiviteten. Det fortelles likevel også om deltakere som må følges opp også sosialt, og at tilretteleggerrollen også kan innebære å måtte bistå deltakeren med transport til og fra aktiviteten i en periode (som kan variere i lengde).

Det fortelles om deltakere som ”sklir inn” i det sosiale miljøet i aktiviteten, og noen tilretteleggere forteller at de heller ikke gir deltakerne fra prosjektet noen særbehandling i forhold til det som er vanlig for andre medlemmer i aktiviteten. De tilretteleggerne/organisasjonene vi intervjuet i denne evalueringen mente alle at deltakerne i stor eller delvis grad var aktive i aktivitetens sosiale fellesskap.

Det varierer også hvor mye kontakt/evaluering tilretteleggerne og organisasjonene har med prosjektmedarbeiderne. Det varierer også om tilretteleggerne opplever behov for mer kontakt, eller mer systematisk evaluering av hvordan det går. Noen synes å sette pris på at kontakten holdes til et minimum, så fremt det ikke viser seg å være særlige behov for ta opp ting som

dukker opp. Det er imidlertid også en viss grad av usikkerhet blant tilretteleggerne om hvordan kontakt med prosjektmedarbeiderne skal foregå, og om det er tilretteleggerne selv eller prosjektmedarbeiderne som har ansvar for å ta initiativet til dette.

Flere av tilretteleggerne er også opptatt av at aktivitetene er fokusert mot interesser hos de som er med, og at det sosiale samværet dermed også sentres rundt dette interessefellesskapet. Hvem man er og hva man gjør utenom aktiviteten blir mindre viktig.

Tilretteleggerne forteller også at pengesummen på 3000 kroner som "følger med" hver deltaker, brukes på sosiale arrangementer som kommer alle i aktiviteten til gode.

5.4 Individuell tilpasning og medbestemmelse

At prosjektdeltakelsen tilbyr et individuelt tilpasset opplegg fremheves som positivt av mange deltakere. Det å få bruke tid på å finne frem til den aktiviteten som kan passe best og den enkelte deltaker har vært en viktig erfaring for mange av deltakerne. Det vises til at det bidrar til mer eiefølelse og forpliktelse når deltakeren selv har valgt aktiviteten og ev. fritidsorganisasjonen aktiviteten skal være tilknyttet.

Flere fremhever også hvor viktig det har vært å ha prosjektmedarbeider som støtteperson, særlig i forbindelse med det, eller de, første møte(ne) med organisasjonen. Noen deltakere har hatt prosjektmedarbeideren med en gang eller to i innledningen, mens andre har hatt behov for følge av prosjektmedarbeideren over litt tid i oppstartsfasen. Andre deltakere har ikke ønsket å ha prosjektmedarbeider med som støtteperson, og har tatt mesteparten av kontakten med aktiviteten på egenhånd.

At oppfølgingen tilpasses den enkelte deltaker i utgangspunkt i samtalene mellom deltaker og prosjektmedarbeider oppleves altså som positivt av flere deltakere.

En konsekvens av å fokusere sterkt på at tilbudet som gis i prosjektet tar utgangspunkt i den individuelle deltakers ønsker, behov og preferanser, er at denne prosessen kan strekke ut i tid. For noen deltaker kan det være konkrete aktiviteter som raskt kan komme i gang, men for andre kan det kreves en lengre periode med vurderinger, prøving og feiling før deltakeren finner frem til den aktiviteten som passer noen deltakere opplever det er viktig med

denne lange tiden, mens andre opplever at det kan ta for lang tid. Samlet sett opplever deltakerne likevel at de har fått begynne med den aktiviteten de selv har valgt.

5.5 Informasjon og evaluering

Deltakerne har varierende fortellinger om hvordan oppfølging og evaluering av deltakelsen i aktiviteten og prosjektet foregår. Både i omfang og form. De fleste forteller at prosjektmedarbeider har ringt, ”stukket innom” eller har tatt opp spørsmål om deltakelsen når de har møttes. Noen sier denne oppfølgingen har vært bra eller tilstrekkelig, andre at de selv vil ta kontakt med prosjektmedarbeider ved behov. En deltaker er særlig opptatt av at det er en myte at rusmisbrukere må ha så tett oppfølging.

Det som flere deltakere imidlertid har uttrykt bekymring for er hvordan det skal gå med deltakelsen i aktiviteten dersom de selv må bekoste større utgifter i aktiviteten. Noen deltakere har opplevd det som avgjørende at de har fått økonomisk støtte av prosjektet til å dekke utstyrk eller deltakerutgifter, men ser samtidig at det kan være problematisk å klare finansiere videre deltakelse i aktiviteten på egenhånd.

Flere deltakere er også i intervjuene usikre på om, eller hvor lenge, de er med i prosjektet. Dette kan ha sammenheng med at aktiviteten og prosjektet oppleves som begrepsmessig sammenfallende for noen deltakere, og at det dermed er vanskelig å vurdere om man er ferdig i prosjektet selv om man fortsatt er i aktiviteten. Andre uttrykker at de uansett vil fortsette i aktiviteten selv om de ikke skulle være deltakere lengre i prosjektet. Det synes som deltakerne i liten grad knytter vedtaket som ligger til grunn for prosjektdeltakelsen til hvor lenge de er/skal være med i prosjektet.

5.6 Sosiale roller og nettverk

Flere deltakere forteller at de opplever det sosiale miljøet i klubben, foreningen eller organisasjonen aktiviteten foregår i som godt og viktig. Det kan variere hvor mange andre som deltar i aktiviteten samtidig, men de fleste deltar i aktiviteter som foregår som fellesaktiviteter.

For noen deltakere er den valgte aktiviteten også noe som kan kombineres med å både være en del av et sosialt fellesskap, samtidig som det er en aktivitet de kan fordype seg i på egenhånd. Det pekes på at det å også kunne bruke tid på aktiviteten på egenhånd har vært fint.

Også erfaringene fra tilretteleggerne tilsier at mange deltakere fra prosjektet fungerer som ordinære medlemmer i aktivitetens sosiale fellesskap.

Samlet kan det sies at mange deltakere erfarer å være en del av et sosialt nettverk i aktiviteten. Noen deltakere er i aktiviteter med mindre omfang av sosiale nettverk, men dette har gjerne sammenheng med at den foretrukne aktiviteten mer sporadisk foregår i sosiale settinger. Slike aktiviteter kan også være aktiviteter som skal fungere som en innledning med mål om deltakelse i større sosiale settinger over tid.

Om deltakelsen i prosjektet har ført/fører til betydning på andre livsarenaer er vanskeligere å fastslå. Noen deltakere forteller om større fokus på for eksempel utdanning/kvalifisering, men på bakgrunn av intervjuene er det vanskelig å fastslå prosjektets betydning alene.

5.7 Avslutning: Videreutvikling av metoden

Samlet sett er det stor grad av tilfredshet rundt mange sider av prosjektet for deltakere som vi har intervjuet i denne evalueringen. Her er det viktig å minne om at evalueringen kun fokuserer et utvalg deltakere og aktørers erfaringer med prosjektet. Utvalget har vært satt sammen for å synliggjøre hvordan ulike deltakere erfarer prosjektet. Andre deltakere vil kunne ha andre og supplerende erfaringer med prosjektet Rustet for fritid.

Følgende punkter kan være særlig viktige i en videreutvikling av prosjektet og metoden:

- Medbestemmelse, individuell tilpasning og fokus på å finne en stabil aktivitet som deltakerne har mest lyst til og som også foregår i et sosialt miljø, erfares positivt for mange av informantene. Dette er aspekter som man bør fortsette å fokusere og implementere som gode suksesskriterier.
- Selv om informasjon og evaluering av den enkelte deltaker oppleves som tilstrekkelig for flere, kan det være grunnlag for en større fokusering av hvordan fasen etter prosjektdeltakelse vil forløpe. Økonomiske kostnader bekymrer noen deltakere, og man bør vurdere hvordan slike utfordringer kan avklares på en måte som styrker fortsatt deltakelse i aktivitet.

- Det bør tilsvarende vurderes om man i sterkere grad skal informere om hvor lang tid det forventes å ta fra første kontakt mellom deltaker og prosjektmedarbeider og frem til oppstart i aktivitet. Denne vurderingen er kanskje spesielt viktig i forhold til foresatte for deltakere rekruttert fra barneverns kategorien.
- Hvor ”synlig” prosjektmedarbeider og tilrettelegger skal være i deltakers oppstart i aktiviteten er noe som vurderes i nåværende prosjektutforming. Betydningen av trygghet og støtte fremheves som viktig av flere deltakere, men det vises også til at denne synligheten kan være en vanskelig ballanse i forhold til stigmatiseringsfare. Man bør videre fortsatt holde sterkt fokus på å oppnå en best mulig ballanse mellom behov for støtte/bistand og stigmatiseringsfare. Her vil videre systematisering av erfaringer som er gjort, kunne bidra til utvikling av mer kunnskap og trygghet i dette spenningsfeltet for både deltakere og øvrige aktører i et slikt prosjekt.
- Flere uttaler at prosjektets mulighet for å kunne bidra med midler til nødvendig utstyr for aktiviteten har hatt en avgjørende betydning. Man bør fortsatt ha fokus på at deltakelse i aktivitet for disse og andre aktuelle deltakerkategorier kan være betinget av at man også har muligheter til også å kunne ivareta de økonomiske kostnadene aktiviteten krever. Nettopp innledende kostnader i forbindelse med aktivitet kan være et grunnleggende hinder for deltakelse også for andre potensielle deltakerkategorier.

Litteraturliste

- Christensen**, Randi Lilletun og Anders Midtsundstad (2002). *Fritid med bistand – en alternativ metode til bruk av tradisjonelle støttekontakter*. Skrifts-serien nr. 95. Høgskolen i Agder, Kristiansand 2002.
- Krogstrup**, Hanne Kathrine (2003). *Evalueringsmodeller: Evaluering på det sociale område*. Århus: Systime, 2003.
- Midtsundstad**, Anders (2005). *Tillit, mestring og selvoppfatning*. En opp-gave med fokus på inkluderingsprosesser slik de møtes i arbeidet med metoden Fritid med bistand. Masteroppgave i sosialt arbeid, NTNU Trondheim.
- Midtsundstad**, Anders, Tina Hjelmeland, Arild Strømmen og Rune Øyen (2005). Rustet for fritid: *Fra drøm til virkelighet*. Embla nr. 3/2005.
- Midtsundstad**, Anders (2004). *En (uferdig) foreløpig sluttrapport av et 3-årig prosjekt i Kristiansand kommune*. Notat.
- Mydland**, Trond Stalsberg (2004). "Det lille ekstra" Brukererfaringer fra Kristiansand kommunes prosjekt Fritid med bistand – en alternativ metode til bruk av tradisjonelle støttekontakter. Prosjektrapport nr. 20/2004. Agderforskning.

Fou informasjon

Tittel	“Rustet for fritid” . Følgeevaluering av et prosjekt i Kristiansand kommune for rehabilitering av rusavhengige – erfaringer fra et utvalg deltakere og aktører i prosjektet
Prosjektnr	1216
Oppdragets tittel	
Prosjektleder	Trond Stalsberg Mydland
Forfattere	Trond Stalsberg Mydland
Oppdragsgiver	Kristiansand kommune
Rapport type	Prosjektrapport
Rapport nr	11/2005
ISSN-nummer	
Tilgjengelighet til rapporten	Åpen
4 emneord	Rusavhengighet, integrering, sosialt arbeid, frivillige organisasjoner
Sammendrag	